

Lammas & vuohi

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu www.lammasyhdistys.fi

1/2018

KARITSOILLA leivotaan tilan tulos

Vuoden
lammastila:
Taisto Jylhä

Kunniajäse-
neksi Veikko
Pyykönen

Luomisen syy
kannattaa
selvittää

Juhlavuosi:
Lammastalou-
den historiaa
osa 1

VILLAT MEILLE – LANGAT TEILLE

Vuosikymmenten kokemuksella

Olemme jo lähes 70 vuoden ajan ottaneet vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta **huovutusvillaa**, **hahtuvaa**, **hahtuvalankaa** sekä **karsta-** ja **kampalankaa**.

Tuo villat meille omaeräkehruuseen (väh.20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

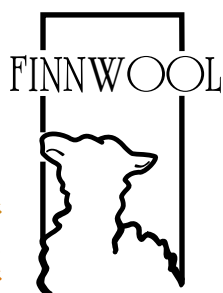

Ostamme villaa, olethan yhteydessä etukäteen villan vastaanottoon:

Päivi Häkkinen puh. 050 543 6533

Tutustu tuotteisiin myös verkkokaupassamme!

www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa

**Pirtin
Kehräämö**

KEHRÄÄMÖ ja Tehtaanmyymälä
Kehräämöntie 2, 51520 Hirola
Puh. 010-617 3030
www.pirtinkehraamo.fi

**Suomalaisesta
villasta
valmistetut
tuotteet.**

Kuva: Herdi Jaarinen

Yhteistyöllä villaketju kuntoon

Suomen Lammasyhdistyksen syyskokous puolsi ehdotusta suomalaisen villan käyttöä edistävän villatyöryhmän perustamisesta. Asia sai lähtölaukauksen 30.1.2018 Tolvilan kartanolla, missä pidettiin villayhteistyön ideointipalaveri. Osallistujia on parisen kymmentä, ja edustusta oli sektorin joka laidalta aina lampureista ja keritsijöistä neuvojiin sekä kehräämöistä käsityöläisiin.

Keskustelu oli vilkasta ja hedelmällistä. Paljon Britanniassa koulutautunut keritsijä *Annukka Numminen* kertoi, että Briteissä ihan kaikelle villalle on ostaja. Jotta tähän päästäisiin Suomessakin, pitää villan lajittelu saada jo tiloilla kuntoon. Käsityöläiset kyllä kehuivat, että jo tällä hetkellä langoiksi asti päätyvä villa on todella hyvälaatuista. Sen sijaan kehräämöille tulee villaa laidasta laitaan.

Villapoolin nimellä kulkeva, osittain vaihtelevajäseninen työryhmä alkaa kokoontua säännöllisesti *Tarja Kosunen-Krannilan* johdolla. Tavoitteena on kouluttaa ja innostaa lampurit villan lajitteluun sekä nostaa markkinoimalla suomalaisen villan kysyntä ja arvostus sen ansaitsemalle tasolle – jotta saadaan koko villaratas pyörimään kuin rasvattuna!

Sujuvia kerintöjä ja onnistuneita karitsointej!

Marjo Simpanen

SISÄLLYS 1/2018

VAKIOPALSTAT

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 Tuoretta satoa
- 9 Aidan toiselta puolen
- 10 Kerittyä & Karstattua: Syksyn lammaspäivät
- 26 Viranomaiset tiedottavat – Luomisen syyt esiin
- 43 Laitumelta lautaselle

ARTIKKELIT

- 18 Markkinoinnin perusteita
- 20 Peukalosääntöjä Britanniasta
- 22 Lampolan tulos tehdään karitsoilla
- 25 Ternistä lisäpotkua jalostuslampolassa
- 28 Kivun hoitaminen
- 31 Ruoansulatuskanavan sukkulamatomatortunnat
- 34 Bonus Carnis teurastaa moduulissa
- 36 Suomalainen lammas – osa 1
- 40 Katsaus Karjalan lammaskerhoihin
- 45 Blogi – Lampurien reseptikirja verkossa
- 46 SLY:n jäsentuotteet

Kuva: Kirsi Vertainen

36

Suomen lammasyhdistys täyttää 100 vuotta. Syksyllä juhlitaan!

Kuva: Sini Sillanpää

22

TEEMANA karitsointi

Kuva: Sanna Lehtonen

45 Lampurin keittiössä -blogista saat parhaat reseptivinkit

Tilaushinta: 79 €/vuosikerta 2018 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys 300 €/vuosi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Paino: T-Print Ky, Hyvinkää
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri
Terhi Torikka
Puh. 040 485 1589
terhi.torikka@gmail.com

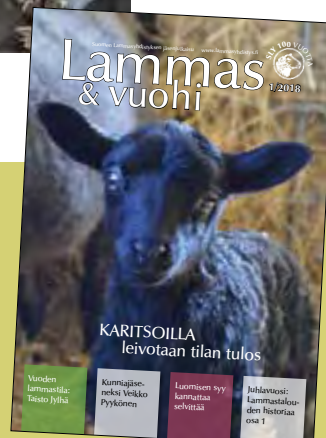
Toimituksen osoite
Terhi Torikka, Kuutostie 470
59130 Koitsanlahti

Toimituskunta
Jarmo Latvanen
Petri Leinonen
Otto Makkonen
Sari Mikkonen
Eila Pennanen
Marjo Simpanen
Maija Suutarinen
Terhi Torikka
Kirsi Vertainen

Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kansikuva
Jaana Lumatjärvi

Seuraava lehti
7.5.2018
Aineistot
21.3.2018
mennessä

Virkeä gotlanninlammaskaritsa
Jaana Lumatjärven lampolassa.

Kokouskorkkarit vaihtuivat lampurin saappaisiin

Alkuvuosi on tilinteon aikaa. Kuittimapidit laitetaan järjestykseen, mutta mennyt vuosi on aika panna pakettiin myös laajemmassa mielessä.

Itselleni viime vuosi merkitsi loikkaa lampurin saappaisiin toimihenkilön korkokengistä. Vuoden mittaan hankin saappaiden lisäksi myös kahdet turvakengät: talvimallin maiharit ja turvasandaalit. On siis ollut tuoreella lampurilla mistä valita uutta arkea hapuillessaan.

Arki ja eläimet ovat vieneet mennessään niin, että ajasta Suomen Lammasyhdistyksen toiminnanjohtajana tuntuu olevan pieni ikuisuus. Kalenterin mukaan siitä on kuitenkin vasta 11 kuukautta. Karitsoja syntyi keväällä yli 800 ja aitalankaa vedettiin kesällä 80 uudelle perinnebio- tooppihehtaarille metsän siimekseen. Miten ihmeessä ehdinkään ennen vielä käymään töissä?

Toisaalta talvella on saanut vaipua talviuneen ilman, että kukaan on sitä oikein edes huomannut. Se on ehkä tämän uuden elämän parhaita puolia. Nyt voi todella elää samassa vuosirytmissä luonnon ja eläinten kanssa. Kerintäkin voi nyt tehdä omin voimin vähän kerrallaan. SM-kerintöihin en taida tällä tekniikalla tulevana syksynä kuitenkaan olla vielä osallistumassa.

Aivan pölyyntymään eivät kokouskorkkaritkaan ole jääneet. Joutilalle on aina vientiä. Tulin itsekin värvätyksi paikallisen MTK-yhdistyksen puheenjohtajaksi. Olin pakoillut tehtävää vuosikausia, mutta nyt – näennäisesti toimettomana – olivat selitykset vähissä.

Järjestö- ja hallintokenttä on käynyt niin mutkikkaaksi, että harva maallikko aidosti enää pärjää luottamustoimessaan. Tehtäviä riittäisi ahkerille, osaaville ja päteville viljelijöille tänä päivänä yli omien tarpeiden, minkä olen itsekin saanut huomata. Aivan kaikkeen ei kuitenkin auta antautua. Itse ymmärsin sentään kieltäytyä siinä vaiheessa, kun minua pyydettiin Marttojen puheenjohtajaksi. Eivät tainneet raukat tietää, mitä olivat tekemässä.

Välillä aina miettii, mitä rakkaalle Lammasyhdistykselle ja ProAgrian lammasneuvonnalle kuuluu. Ilokseni olen saanut huomata, että Lammasyhdistys on motivoituneiden ja asialleen omistautuneiden ihmisten käsissä. Yhdistys on myös uudistunut. Jäsenrekisteri on saatu siirrettyä onnistuneesti uudelle alustalle ja järjestötuotteiden myynti on aloitettu näyttävästi. Lammasyhdistyk-

Kuva: Pia Parikka

sen 100-vuotisjuhlilta Lahdessa tulevana syksynä on lupa odottaa paljon. Iloon on myös aihetta. Olkaamme ylpeitä perinteikkäästä yhdistyksestämme!

Lammasneuvonta tuntuu myös pitävän pintansa muutavassa maailmassa. Sovellusmaailman nopeaan muutokseen on reagoitu, ja WebLammasta seuraavan ohjelman suunnitteluprojekti on edennyt jo pitkälle. Lammasneuvonnan kehityspäällikön tehtävänhoitoon olisin ehkä toivonut hajautetun vastuun sijaan keskitettyä ratkaisua. Toisaalta nykymallikin vaikuttaa toimivalta, ja tuo mielenkiintoa kentän asiantuntijoiden toimenkuviin, kun vain kehitystehtävien ja käytännön neuvonnan yhdistäminen samoille henkilöille ei käy liian raskaaksi. Vastuun lisääntyminen tulee huomioida myös palkkauksessa. Nykyisen mallin muodostamassa kehitystiimissä on myös oma voimansa ja voimavaransa.

Edunvalvonnan saralla MTK:n järjestöuudistus on nostattanut hieman huolta. Aiemmistä jaostoista luovuttiin, ja ne korvattiin muutaman henkilön ytimillä ja laajemmilla verkostoilla. Vuosi sitten käyttöön otettu uudistus ei omiin silmiini ole osoittanut vielä kovin suuria onnistumisen merkkejä. Edunvalvonnan menestys mitataan vaikuttamisessa onnistumisena. Tuotantosuohtakohtainen toimintakyky ratkaisee. Pystymmekö nykyisellä mallilla reagoimaan nopeasti ja oikea-aikaisesti – eli vaikuttamaan?

Toivotan lampureille menestystä vuodelle 2018!

Tehkäämme viisaita valintoja ja vaikuttakaamme.

SUOMEN LAMMASYHDISTYS R.Y. HALLITUS 2018

Petri Leinonen, puheenjohtaja, Tornio, petri.leinonen@elomestari.fi

Jarmo Latvanen, Akaa, jarmo.latvanen@pp.inet.fi, Varajäsen: Juha Tähkämaa, Piikkiö, juha.tahkamaa@gmail.com

Kaarin Knuuttila, Kouvola, knuuttila@muhniemenlahtivaja.fi, Varajäsen: Maaret Berg-Tynkkynen, Parikkala, suurtupa@gmail.com

Christer Ollqvist, Vöyri, christer.ollqvist@agrolink.fi, Varajäsen: Sirpa Tyrväinen, Kangasniemi, koivuniementila@gmail.com

Annaelina Kotilainen, Lapinlahti, elliskotilainen@gmail.com, Varajäsen: Simo Havia, Savonlinna, simo.havia@jarvenpaantila.fi

Timo Heikkilä, Pattijoki, heikkila.timo@kotinet.com, Varajäsen: Hannu Iso-Junno, Pulkila, hannuisojunno@gmail.com

Kirsi Ylipiessa, Tornio, kirsi.ylipiessa@gmail.com, Varajäsen: Anne Jurva, Tervola, janne.jurva@pp1.inet.fi.

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Täydentävien ehtojen **muutokset** eivät aiheuta ongelmia lampureille

Täydentävien ehtojen muutokset ovat herättäneet keskustelua. Alla lyhyt tiivistys muutosten pääkohdista. Toivottavasti tiivistelmä selkeyttää asiaa.

Kuva: Jaana Makkonen

Täydentävien ehtojen lakisääteisiin hoitovaatimuksiin on lisätty eläinsuojelulain (247/1996) 5 a §, jossa säädetään tuotantoeläinten omistajan tai pitäjän eräistä velvollisuuksista ja eläinten hoitajan pätevyydestä. Lampaiden omistajan tai pitäjän on huolehdittava, että eläimiä on hoitamassa riittävä määrä päteviä eläinten hoitajia. Lampaiden hoitajalla on oltava eläinlaji huomioon ottaen tarvittava koulutus tai riittävä muu osaaminen eläinten asianmukaiseksi hoitamiseksi. Eläinten omistajan tai pitäjän on annettava ohjeita ja opastusta eläinten hyvinvointiin liittyvistä vaatimuksista palveluksessaan oleville, eläinten hoitoon ja käsittelyyn osallistuvilla henkilöillä.

Eläinsuojelulain muutos, jossa täytäntöönpantiin tuotantoeläinvalvontalain (98/58) edellyttämä säännös tuotantoeläinten hoitajan pätevyydestä

ja riittävydestä, tuli voimaan viime vuoden huhtikuussa. Täydentävien ehtojen osaksi säännös tuli sen vuoksi, että em. direktiivin toimeenpanoa on valvottava ehtojen osana. Tästä komissio on huomauttanut Suomea vuonna 2015 tehdyn tarkastuksen yhteydessä. Alun perin tämä pätevyys/riittävyys oli tarkoitus säätää vasta eläinten hyvinvointilakiuudistuksen yhteydessä.

Vuonna 1998 voimaan tulleen direktiivin täytäntöönpanoa ei aikoinaan kiirehditty, koska sitä valvottiin käytännössä arvioitaessa tuotantoeläinten hoidon onnistumista tiloilla eläinsuojelulainsäädännön muiden säännösten perusteella. Tämän vuoksi asetusmuutoksella ei oleteta olevan vaikutuksia tuotantoeläinten omistajiin tai pitäjiin. Suomessa eläinten pitäjät ovat käytännössä päteviä

hoitamaan eläimiä ja toisaalta opastamaan eläinten hoitoon osallistuvia henkilöitä joko pitkän käytännön kokemuksen tai nuoremmat yrittäjät koulutuksen kautta, koska kansallisten maataloustukien ehtona edellytetään maatalousalan koulutusta.

Täydentävien ehtojen lakisääteistä hoitovaatimuksista on poistettu vaatimus lampaiden juottolaitteiden ja juoma-astioiden puhtaanapidosta. Poistettuja vaatimuksia ei enää valvota täydentävinä ehtoina, eikä niiden noudattamatta jättämisestä määrätä täydentävien ehtojen seuraamusta. Eläinten hyvinvointiin liittyvien kansallisten säännösten noudattamatta jättämiseen soveltuvat kuitenkin edelleen eläinsuojelulain mukaiset pakkokeinot sekä mainitun lain ja rikoslain (1889/39) mukaiset kriminalisointisäännökset.

HALLITUKSEN MÄREPALAT

ajankohtaisia puheenaiheita

✓ Eläinten hyvinvointilaki

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi eläinten hyvinvoinnista on lähtenyt lausuntokierrokselle. Hallitus kahlaa esityksen tarkasti läpi ja jättää lausunnot lammastaloutta koskeviin kohtiin. Pääsääntöisesti lampaita koskevat asiat tulevat kuitenkin asetuksiin, joiden lausuntokierrokset ovat vasta tulossa.

✓ Pelson vankila

Pelson vankila on jälleen lakkautusuhan alla. Rikosseuraamuslaitoksen 8.2.2018 julkistama selvitys puoltaa uutta Ouluun rakennettavaa Pohjois-Suomen vankilaa, joka korvaisi nykyiset Oulun ja Pelson vankilat. Selvityksen mukaan tämä vaihtoehto on sekä taloudellisesti että vankeinhoidon toiminnallisuuden kannalta selvästi perustellumpi. Lakkauttaminen uhkaa lopettaa myös vankilan lampolan toiminnan. Pelson on suomenlampaan ja kainuunharmaksen jalostuslampola, jossa toteutetaan kansallista eläingenivaraohjelmaa säilyttämällä kyseisten rotujen eläinainesta sekä harvinaisia pääsilinjoja.

Julkilausuma Pelson puolesta SLY:n jalostusvaliokunta valmistelee julkilausuman sekä Pelson vankilan että lammaskatraan säilyttämisen puolesta. Julkilausuma allekirjoitetaan yhdessä suomenlampaan ja kainuunharmaksen kantakirjaa pitävän ProAgrian sekä eläingenivaraohjelmasta vastaavan Luken kanssa.

✓ WebLammas

ProAgrian käynnistämä WebLampaan esiselvitysprojekti on edennyt tarjousten käsittelyyn. Alustavaa tarjousta pyydettiin useilta eri toimijoilta niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Jatkoon valittujen kanssa tehdään tarkempia selvityksiä niin toimintoihin kuin kustannuksiinkin liittyen

✓ SM-kerinnät

SM-kerinnät pidetään Tampereen Tallipihalla 8.9.2018 klo 12 alkaen. Suomen Lammasyhdistys toimii järjestäjänä, ja Tallipiha on yhteistyökumppani. Tänä vuonna on tarkoitus tehdä 2 kilpailuluokkaa, ammattilais- ja harrastajaluokka. Jokainen kilpailija keritsee 5 lammasta, minkä lisäksi on finaali. Kerinnän Suomen mestari 2018 pääsee edustamaan maataan MM-kerintöihin Ranskaan keväällä 2019.

✓ Kevään Lammaspäivät, lampuri-illallinen ja SLY:n kevätkokous

Kevään Lammaspäivät pidetään Oulussa 11.–12.4.2018. Lampuri-illallinen nautitaan retkipäivän päätteeksi keskiviikkona 11.4. SLY:n kevätkokous on vuorossa seminaaripäivän jälkeen torstaina 12.4. klo 15.30 alkaen. SLY on ollut mukana ideoimassa Lammaspäivien ohjelmaa. Lisäksi hallituksen tehtävänä on valmistella kevätkokoukseen päätösesitykset sekä toimintakertomus ja tilinpäätös vuodelta 2017.

Tuoretta satoa

KOONNUT **Marjo Simpanen, Eila Pennanen,
Terhi Torikka**

MAATALOUSTUKIEN TÄYDENTÄVIIN EHTOIHIN MUUTOKSIA

Hallitus hyväksyi 1.2.2018 asetusmuutoksen, jolla maataloustukien täydentäviin ehtoihin tehtiin eläinten hyvinvoinnin ja lääkitsemisen muutoksia. Uutena täydentäviin ehtoihin lisättiin vaatimus eläinten hoitajan pätevyydestä. Asetus tuli voimaan 6.2.2018. Käytännössä vaatimusta on valvottu arvioimalla tuotantoeläinten hoidon onnistumista tiloilla. Tästä syystä valvontaan ei todennäköisesti ole tulossa merkittäviä muutoksia.

Asetuksessa täsmennettiin eläinten lääkitsemiseen liittyviä täydentävien ehtojen vaatimuksia. Hoitovaatimusten päällekkäisyyttä vähennettiin poistamalla vaatimuksia, joita valvotaan muussa yhteydessä. Muutoksia tehtiin esimerkiksi kirjanpidon vaatimuksiin. Ne selkeyttävät vaatimusten perusteita ja valvontaa. Lisäksi asetukseen kirjattiin vaatimukset, jotka ovat välttämättömiä eläinten lääkitsemistä koskevien täydentävien ehtojen toimeenpanemiseksi. Näitä ovat muun muassa vaatimukset noudattaa tuotantoeläimelle annettavan lääkkeen varoaikaa, teurastuskieltoa tai säännöksiä, jotka koskevat kiellettyjä aineita. Lisätyt vaatimukset ovat osa voimassaolevaa lainsäädäntöä ja nyt selkeästi osa myös täydentävien ehtojen vaatimuksia.

Täydentävät ehdot ovat lähes kaikkien maataloustukien saamisen ehtona. Ne sisältävät ympäristöön, kansanterveyteen, eläinten ja kasvien terveyteen sekä eläinten hyvinvointiin liittyviä vaatimuksia.

Lisätietoja maa- ja metsätalousministeriöstä:

eläinten hyvinvointi: eläinlääkintöylitarkastaja Susanna Ahlström, p. 0295 162 436

eläinten lääkitseminen: eläinlääkintöylitarkastaja

Nina Kaario, p. 029 516 2107

vanhempi hallitussihteeri Suvi Ruuska, p. 0295 162 248
sähköposti: etunimi.sukunimi@mmm.fi

Kuva: Terhi Torikka

VOUHITALOUS ELINKEINOKSI -HANKE KÄYNTIIN

ProAgria Etelä-Pohjanmaan Vuohitalous elinkeinoksi -hankkeessa selvitetään edellytyksiä saada vuohitalous kannattavaksi tuotantovaihtoehdoksi. Tavoitteena on mallintaa, kuinka tuotosseuranta voidaan kustannustehokkaasti toteuttaa Suomen vuohitiloilla, etsiä toimintamalli vuohien jalostussuunnittelulle, tehdä toimintaohjeet vuohenmaidon laadun hallintaan sekä päivittää ruokinnansuunnittelutyökalut ja -normit. Lisäksi selvitetään laskelmilla, millä edellytyksillä vuohitalous on Suomessa kannattavaa. Tietoa haetaan kotimaasta sekä ulkomailta, ja testataan käytännössä yhteistyötiloilla. Toimintalueena ovat Etelä-Pohjanmaa ja Pirkanmaa, hankeaika on 1.1.2018–30.6.2019. Yhteistyökumppanina toimii Juustoportti. Hankkeen toiminnasta ja tuloksista tiedotetaan kotisivuilla, ProAgria Etelä-Pohjanmaan verkkosivujen alaisuudessa. Lisäksi ajankohtaisille asioille perustetaan sähköpostilista.

Jos haluat tietoa hankkeesta, voit ottaa yhteyttä hankevetäjä Sanni Virtaseen, sanni.virtanen@proagria.fi, 043 826 8639 tai Milla Alanco-Ollqvistiin.

Vuohiasiat jatkossa lehden kahteen numeroon

Lammas & vuohi -lehden vuohisivut keskitetään kahteen numeroon vuoden 2018 alusta lähtien. Näissä numeroissa vuohiin keskittyviä sivuja on 5–6. Vuonna 2018 vuohinumeroita ovat lehden numerot 2 ja 5, ja vuoden 2019 alusta alkaen numerot 2 ja 4.

Vireillä kansainvälinen markkinointihanke

ProAgria on mukana kansainvälisessä NPA-Best place for sheep -projektissa, jonka hankesuunnitelmaa kirjoitetaan helmikuun 2018 loppuun asti kestävässä esiselvityshankkeessa. Tavoitteena on parantaa karitsanlihan saatavuutta markkinoilla, tuottaa ja jakaa tietoa lampureille, neuvonnalle ja tutkimukselle, sekä tehokas tiedonvaihto ja lammastalouden ohjaaminen hyviin käytäntöihin kehittämällä työkaluja ja toimintamalleja. Hankkeeseen on suunniteltu lampaan ruokintaan sekä markkinointiin liittyvät osiot. Suomessa Savonia hallinnoi hanketta. ProAgrian lisäksi on partnereita Ruotsista, Islannista, Färsearilta, Pohjois-Irlannista ja Pohjois-Skotlannista. Hanke alkaa aikaisintaan syksyllä 2018. ProAgria Keski-Suomi on esiselvityshankkeessa partnerina ja ProAgria Oulu varsinaisessa hankkeessa. Yhteyshenkilö on *Milla Alanco-Ollqvist*.

Vuoden 2018 indeksilaskenta-aikataulu:

Uudet BLUP-indeksit lasketaan aina parittomien viikkojen perjantaina. Saman viikon keskiviikkoon mennessä Web-Lampaaseen tallennetut tuotosseurantatiedot ehtivät mukaan indeksilaskentaan.

Rinki ry auttaa pulassa olevaa eläintilallista

Rinki ry on eläinten ja ihmisten ystävien tammikuun 2018 alussa rekisteröimä yhdistys. Sen kolme perustajajäsentä ovat valmistuneet eläintenhoitajiksi SASKY – Huittisten Ammatti- ja Yrittäjäopiston Kokemäen luonnonvarayksiköstä viime vuonna. Rinki ry on voittoa tavoittelematon yhdistys, jonka varat käytetään eläintenhoitoapuun sekä mahdollisten lahjoittajien toivoessa myös eläinavusteiseen toimintaan vanhusten luona ja laitoksissa. Myös tiedotusta esimerkiksi koululaisille on suunnitteilla. Pääpaino Ringin toiminnassa on kuitenkin ns. hätäaputyöllä.

”Toivomme pääsevämme yhteistyöhön mahdollisimman monen sellaisen instanssin kanssa, jolle tulee tietoon tapauksia, joissa meidän avusta voisi olla hyötyä. Näemme, että sairastumiset, uupumiset, onnettomuudet jne. kasvattavat työtaakkaa kohtuuttomasti, ja voivat olla eläintenhoitajalle kohtalokkaita, jos ei esimerkiksi lomituspapua heti saa. Emme voi olla ilmainen lomituspalvelu, mutta voimme olla tukipilari, jos lomituspalvelua joutuu vaikka päivän pari odottamaan. Ymmärrämme keikkatyöläisinä taloudellisten tilanteiden muuttuvan. Joskus tarvitsisi hetkeksi apua, mutta ei ole sillä hetkellä sitä varaa ostaa. Me voimme auttaa. Ajattelempa, että apumme antaa tilalliselle aikaa järjestellä tarvittava työvoima”, Rinki ry:n puheenjohtaja ja perustajajäsen *Tarja Jakunaho* kertoo.

”Olemme eläintenhoitoon koulutettuja ihmisiä, joten meillä on käsitys työn raskaudesta ja vaatimuksista. Kaikki voivat olla jossain kohti elämää avun tarpeessa. Haluamme viestiä, että on ok pyytää apua. Ja jos ei itselle kehtaisi pyytää apua, niin pyytää sitä eläimille – ne eivät pysty huolehtimaan itsestään. Avun antamisesta tulee todella hyvä fiilis, eli ei tarvitse ujoitella!”

Rinki ry toimii toistaiseksi Sastamalan suunnalla, missä toimintamallia testataan. Toiveena on saada aktiivijäseniä ympäri Suomea, jotta toiminta-alue laajenisi koko maahan. Myös kannatusjäseniä kaivataan aktiivijäsenten vakuutuksien ja matkakulujen kattamiseen. Haussa on myös yhteistyökumppani varusteiden saamiseksi.

Rinki ry:n kannatusjäseneksi voi liittyä 20 euron vuosimaksulla. ”Sillä saattaa joku päivä saada avun itselle”, Jakunaho toteaa.

Lisätietoja: Rinki ry, www.rinkiry.fi
Puheenjohtaja Tarja Jakunaho,
tarja@rinkiry.fi

FINNSHEEP RY SAI UUDEN HALLITUKSEN

Finnsheep ry:n vuosikokous pidettiin Aholaidan Lammastilalla 18.2.2018. Uuden hallituksen muodostavat *Annaelina Kotilainen* (pj), *Tarja Kosunen-Krannila*, *Satu Alajoki* ja *Ira Hellstén*. Varajäseniä ovat *Satu Kumpulainen* ja *Mari Rintala*. Taloudenhoitajana jatkaa *Aune Linnainmaa*.

HAEMONCHUS CONTORTUS -TUTKIMUS MOVETILTA

Kuopiolainen Movet on ottanut asiakkaiden toivomuksesta käyttöön niin sanotun PNA-menetelmän *Haemonchus contortus* -madon munien tunnistamiseksi.

Loinen aktivoituu suolistossa alkukeväällä aiheuttaen oireita vastustuskyvyltään heikentyneillä eläimillä. Oireina voi olla laihtumista, anemiamia ja apaattisuutta. Tyypillisiä näkyviä oireita ovat leuan alla ilmenevä turvotus sekä anemian aiheuttama silmien sidekalvojen vaaleus. Voimakas infektiio voi johtaa kuolemaan.

PNA-menetelmässä todetut *Trichostrongyloidea*-tyyppiset madonmunat värjätään *H. contortus*-muniin spesifisesti tarttuvalla fluoresoivalla merkkiaineella. Merkkiaine tarttuu vain *H. contortus*-munien pintaan, jolloin ne voidaan tunnistaa mikroskooppimalla.

Näytteenä tarvitaan rektalisoitua tai tuoretta ulostetta noin ½ dl. Tutkimukseen voidaan yhdistää 5 lammasta samasta ryhmästä tai näytteet voidaan tutkia yksilöittäin. Näytteet kerätään pussiin ja toimitetaan laboratorioon mahdollisimman pian.

www.movet.fi

SIEMENNYKSET KIINNOSTAVAT

HH Embryo Oy kertoo siemennysten määrän olevan kasvussa, ja tiineystulosten hyviä. Yhtiö etsii parhailaan uusia annoksia syksyä varten. Asemalla on melko kattava valikoima tuotantoa, mutta myös tuontiannoksille on tarvetta. Viime syksyn tuonneista on jäljellä gotlanninturkislammasta ja dorsetia. Texelistä tuodut sata annosta loppuivat kesken.

”Suurin paine on saada Suomeen lypsylammasta ja nyt toivon meidän onnistuvan”, kertoo *Mikko Ranta-Huitti*.

Etsinnässä on myös bluetexeliä ja suffolkia, jota viime syksynäkin tilattiin Englannista, mutta ei saatu. Annosten löytämistä helpottaa nyt yhteistyösopimus Oviex Swedenin kanssa.

Vuohien sperma tulee Ranskasta, ja sitä saadaan nopeasti myös lisää. Syksylle on luvassa myös lampaiden ja vuohien alkioita siirtoihin. Siirrot ovat onnistuneet hyvin, mutta niistä kiinnostuneiden tulisi tehdä kaupoja nyt, sillä alkionhuhuhtelut myydään usein loppuun.

HH Embryon pössiluettelosta voi valita annoksia ennakkoon seuraavalle kaudelle. Myös tilasiemennyskurssi on tulossa ennen siemennyskauden alkua. Lisäksi yhtiö järjestää koulutuspäivän virkistämään muistia ja parantamaan tiineystuloksia.

Tuoretta satoa

KOONNUT **Marjo Simpanen, Eila Pennanen,
Terhi Torikka**

ISAGE-HANKE KESKITTYÄ JALOSTUKSEEN JA KULUTTAJATUTKIMUKSEEN

EU käynnisti nelivuotisen (2016–2020) iSAGE -hankkeen (www.isage.eu), jolla tutkitaan lammasta ja vuohi-tuotannon kestävyttä sekä tavoitellaan lampaasta ja vuohesta saatavien maito- ja lihatuotteiden kulutuksen kasvua. Hankkeen nimi iSAGE juontuu etukirjaimista - Innovation for Sustainable Sheep And Goat Production in Europe. Suomessa hankkeessa keskitytään pääasiassa lammastalouteen ja erityisesti eläinjalostukseen sekä kuluttajatutkimukseen.

”Tutkimus on merkittävä panostus suomalaiseen lammastutkimukseen”, toteaa hankkeen koordinaattori *Antti Kause* Luonnonvarakeskuksesta.

Twitter: https://twitter.com/iSAGE_H2020

Projektin kotisivut: www.isage.eu

UUDISTUNUT UUHI-INDEKSI HELPOTTAA JALOSTUSVALINTAA

iSAGE -hankkeessa kehitetään uuhi-valintaindeksiä, jossa yhdistetään syntyneiden karitsoiden määrä, karitsoiden eloonjäänti ja kolmen päivän ja kuuden viikon välinen kasvu (kuva emon maidontuotantoa). Valintaindeksin avulla jalostusohjelmassa voidaan säilyttää hedelmällisyys nykyisellä tasolla ja keskittyä vähentämään kuolleisuutta ja lisäämään kohtuullisesti kuuden viikon vuonuepäänoa. Aineistona hyödynnetään Pro-Agrian lammastarkkailuaineistoa vuosilta 1990–2016.

Uuhi-indeksi helpottaa jalostusvalintaa, ja ylläpitää ja parantaa hyviä tuotanto-ominaisuuksia. Käytännön ohjearvona suomenlampaalle voi pitää kolmen karitsan imetystä, jolloin lisäruokinnan tarvetta ei ole, toteaa jalostusindeksiä kehittänyt *Marja-Liisa Sevón-Aimonen* Lukesta.

Tilat uskovat jalostukseen ja suoramyynnin mahdollisuuksiin

Lammastilojen merkittävimmät haasteet ja rajoitteet ovat jakaminen ja liiallinen työkuorma, osaavan työvoiman saatavuus ja korkea hinta sekä tilan heikko taloudellinen tilanne ja pedot, kertoo tilahaastatteluja tehnyt *Kaie Ahlskog ProAgriasta*.

Mahdollisuuksina ja vahvuuksina tilat mainitsivat muun muassa eläinten jalostukseen keskittymisen, uusien valkuaishuonekasvien tulon, taljojen ja villan arvon kohoamisen vaateteollisuudessa sekä turistirahojen ja tilakävijöiden määrän kasvun. Myös suoramyyniä on mahdollista edistää monin tavoin.

Kulutuksen kasvua edesauttaa lähiruuan arvostuksen kasvu. Maahanmuuton myötä tuottajat näkevät lampaanlihan kuluksessa kasvumahdollisuuksia, toteaa *Terhi Latvala* Luonnonvarakeskuksesta.

Tulokset edistävät lammastalouden keskeisten haasteiden ja mahdollisuuksien tunnistamista ammattimaisessa tuotannossa sekä neuvonnan painopisteiden kohdistamista keskeisiin kysymyksiin.

Kuluttaja arvostaa mielikuvaa puhtaudesta ja hallitusta lampaanlihan tuotantoketjusta

Suomalaisille lampaanlihamarkkinoille ominaista on, että saatavuus ja valikoima ovat usein rajallisia, vaikka kysyntää on. Karitsanlihaan liitetään useita positiivisia ominaisuuksia: hyvä maku, mureus, tuoreus, vähärasvaisuus, gmo-vapaus, turvallisuus, kotimaisuus, jäljitettävyyden, hyvä laatu, puhtaus, paikallisesti tuotettu, alkuperämaa, eläinten olosuhteet, pienimuotoisen tuotannon tukeminen, yksinkertainen pakkaus ja yksinkertaisuus tuotteessa.

Tärkein ostoon vaikuttava syy oli karitsanlihan hyvä maku ja halu vaihteluun. Lisäksi korostetaan paikallisen pienyrityksyyden tukemista ja eläinten hyvinvointia, tiivistää *Terhi Latvala* Lukesta.

Kotimaisen lihan saatavuus ja kallis hinta olivat tärkeimpiä syitä olla ostamatta. Satunnaisesti karitsanlihaa ostavat myös epäilivät, ettei heillä ole riittävästi kykyä valmistaa siitä hyvää ateriaa. Puolivalmiit tuotteet kannustaisivat ostamaan enemmän karitsaa.

Jalostuslampaiden ja vuohtien suositushinnat

Suomalaiset alkuperäisrodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 260 €

4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 380 €

Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 330 €

Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 450 €

Tuontirodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 310 €

4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 500 €

Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 380 €

Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 550 €

Hinnasto on tarkoitettu tuotosseurantatilojen lampailla, joille on tehty tuotosseurannan viralliset punnitukset, UÄ-mittaukset ja eläväEUROP-arvostelu. Lisäksi eläin on rakennearvosteltu. Hinta sisältää lammastuotannon allekirjoituksellaan vahvistaman Sukutodistuksen. Välityspalkkio 10 %.

Lisähintasuositus 1.10. alkaen on 12 €/kk.

Jalostusvuohtet

2–3 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 90 €

4–8 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 150 €

Astutetut kuttukilit, alkaen 200 €

Alle 5 kk ikäiset pukkikilit 120 €

Yli 5 kk ikäiset pukkikilit 170 €

Lypsykutut, tuotoksesta riippuen, alkaen 250 €

Vanhemmat pukit, alkaen 300 €

Tinkimaidon hinta (kotoa myytynä), alkaen 1,5 €/l.

Astutusmaksut

Suositus astutusmaksuksi 10 €/uuhi tai kuttu ja lisäksi hoitomaksu 1 €/päivä uuehista tai kutusta, joka jätetään vieraalle tilalle astutettavaksi.

Hintoihin lisätään alv.

Aidan toiselta puolen – lammasaiheisia kuulumisia maailmalta

Koonnut **Silja Alamikkotervo**

Palstalle kootaan lamm- ja vuohiaiheisia uutisia ja kuulumisia ulkomaisista lähteistä.

SKOTLANNISSA KAMPANJA KOIRIEN HYÖKKÄYKSIEN VÄHENTÄMISEKSI

Joka vuosi Skotlannissa sattuu lukuisia tapauksia, joissa useimmiten metsästys- tai lemmikkikoirat ovat päässeet hyökkäämään lammasmaan kimppeun. Erityisesti kevään karitsoinnit ovat riskialtista aikaa, sillä lopputiineet uuhet ja pienet karitsat ovat hyvin herkkiä koirien aiheuttamille häiriöille. Tänä keväänä Skotlannin poliisi on järjestänyt näkyvän kampanjan lisätäksään koiranomistajien tietoutta siitä, kuinka käyttäytyä vastuullisesti laiduntavien eläinten läheisyydessä. Koirat olisi aina pidettävä kytkettynä laiduntavien eläinten läheisyydessä. He myös muistuttavat koiranomistajille laista, jonka mukaan maanviljelijällä on oikeus ampua koira, jonka näkee jahtaamassa omia lampaitaan.

The Courier 2/2018

ISLANNISSA JALOSTETAAN JOHTAJA-LAMPAITA

Islantilaiset lampurit ovat entistä kiinnostuneempia jalostamaan luontaisia johtajaominaisuuksia omaavia johtajapässejä islanninlamm-rodustaan. Tällä hetkellä maassa on noin 1 000 johtajapassia, ja määrä kasvaa vähitellen. Johtajat kulkevat aina lauman kärjessä, ne ovat erityisen hyviä arvioimaan säätä ja tietävästi osaavat ennakoita tulevia myrskyjä, jolloin ne johdattavat lauman suojaisemmille alueille. Johtajapassin on oltava rauhallinen, omattava johtajaominaisuudet sekä oltava luottavainen kulkemaan muun muassa porteista.

Iceland Review 1/2018

UUDESSA-SEELANNISSA JALOSTETTIIN OMA LYPSYLAMMASROTU

Maui Milk jalosti maidontuotantoa varten oman risteytyksen nimeltään Southern Cross. Risteytyksen pohjana oli coopwoth, johon risteytettiin itäfriisiläistä maitolammasta, awassia ja lacaunea. Tila arvelee rodun olevan maailman ensimmäinen nimenomaan näistä roduista risteytetty, ja erityisesti lypsyä varten jalostettu lammaskokorotu. Tilalla on tavoitteena saavuttaa 300 litran keskimääräinen maitotuotos uuhasta kohti yhden lypsykauden aikana. Yhteensä tilalla on 2 000 uuhasta, jotka lypsetään 64-paikkaisella karusellilypsyasemalla.

NZ Farmer 1/2018

Kuva: Maui Milk

SUU- JA SORKKATAUTIVIRUKSEN LISÄÄNTYMISTÄ ONNISTUTTU RAJOITTAMAAN

Iso-britannialaiset tutkijat onnistuivat estämään suu- ja sorkkatautivirukselle tarpeellisen proteiinin (HSP90) toiminnan kahden lääkkeen avulla. Virus tarvitsee HSP90-proteiinia muun muassa kuorensa muodostamiseen, ja ilman kuoren oikeanlaista muodostumista virus ei kykene lisääntymään tehokkaasti. Tulosten avulla voidaan alkaa kehittämään HSP90-proteiinin toiminnan estämiseen perustuvia lääkkeitä, joita voitaisiin tulevaisuudessa käyttää jo virustartunnan saaneiden eläinten hoitoon.

Farmers Weekly 12/2017

DOLLYN LUURANGOSTA EI LÖYDETTY EPÄNORMAALIN NIVELRIKON MERKKEJÄ

Dolly oli ensimmäinen aikuisen solun DNA:sta kloonattu eläin, mutta se jouduttiin lopettamaan vain kuuden vuoden iässä. Varhaisen kuoleman arveltiin johtuvan ennenaikaisesta vanhenemisesta. Uusissa tutkimuksissa Dollyn luista otettuja röntgenkuvia tarkasteltiin, eikä merkkejä epänormaalista nivelrikosta löytynyt. Dollyn kuolemalla ei siten luultavasti ollut tekemistä kloonauksen kanssa. Tutkimuksella saatiin vähennettyä myös epäilyksiä liittyen kantasoluterapiassa käytettyyn kantasolujen kloonaukseen, sillä siinä käytetty tekniikka on vastaava kuin Dollyn kloonauksessa.

Scientific Reports 11/2017

”Dollyn kuolemalla ei luultavasti ollut tekemistä kloonauksen kanssa.”

TERVEYSHYÖTYJEN KERTOMINEN PARANTAA LIHAN MENEKKIÄ

AHDB, Iso-Britannian maa- ja puutarhatalouden kehittämis-keskus, päätti tuoda esiin punaisen lihan syömisen terveydellisiä hyötyjä vastauksena erilaisiin kasvissyönteihin kannustaviin kampanjoihin, ja yleiseen lihansyönnin vähenemiseen. AHDB julkaisi tietolehtiä, joissa kerrotaan runsaasti faktoja lampaan-, sian- ja naudanlihan ravitsemuksellisista eduista. Hyviä puolia ovat muun muassa lihan runsas B3-, B5-, B6-, B12-vitamiinien ja sinkin pitoisuus sekä korkea proteiinipitoisuus. Tehdyissä tutkimuksissa selvisi, että noin puolet kuluttajista päätti lisätä punaisen lihan syöntiä tietolehtien sanoman perusteella. Positiivinen viesti punaisen lihan hyvistä vaikutuksista osoittautui hyväksi tavaksi markkinoida lihatuotteita ja saada ihmisiä ostamaan niitä enemmän.

Farmers Weekly 1/2018

Kerittyä & karstattua

Lammaspäivät sujuvasti kahdella kielellä

Syksyn 2017 lammaspäivät pidettiin Pohjanmaalla Vaasassa ja sen lähiympäristössä. Lammasväkeä oli paikalla sankoin joukoin. Niin paljon, että vierailubussissa ja hotellissa loppuivat tilat kesken. Kaikki halukkaat kuitenkin pääsivät osallistumaan sekä opintoretelle että seminaaripäiviin. Esittelyjä käytiin både och – suomeksi ja ruotsiksi.

Teksti **Anniina Holopainen**
Kuvat **Eila Pennanen**

Kuva: Solkulla Lamm

Solkulla Lamm -tilalla kasvatetaan luomusuomenlampaita. Kuvassa tilan emäntä Sofie Berg tilan uudessa lampolassa.

Retkipäivä alkoi Pensalasta, *Sofie ja Magnus Bergin* Solkulla Lamm -tilalta. Tilalla kasvatetaan luomusuomenlampaita. Toiminta alkoi vuonna 2005 ja vuonna 2007 nykyisellä paikalla, vanhassa navetassa. Vanhan navetan viereen valmistui vuonna 2009 uusi ja komea 800 m² suuruinen lampola. Tilalla oli noin 200 uuhia ja vajaa 400 karitsaa. Vierailuhetkellä hallissa oli kasvatettavat karitsat ja vanhassa navetassa astutusryhmät ja pässit työssään. Vanhalla puolella oli käytössä paalihäkkiruokinta ja kiertovesi juomakupeissa. Uudessa hallissa oli keskellä ruokintapöytä, johon rehu ajettiin apevau-
nulla. Appeen joukkoon sekoitettiin kivennäinen. Karsinat olivat ruokintapöydän molemmin puolin. Karsinoiden ja ulkoseinän välissä meni hoitokäytävät. Molemmissa tiloissa oli kestokuivikepohja ja kuivikeolki levitettiin paalisilppurilla. Tila työllistää isännän. Emäntä on apuna hoitoissa päivätöiltä ehdittyään. Hoitoja käsittelytehtävissä suurena apuna ovat myös tilan bordercolliet. Emäntä järjestää välillä paimennustoimintaa

(kursseja ja kisoja) tilalla. Isäntä tekee lisäksi koneurakointia. Karitsat myydään teurastamolle.

Rehufirma ja yhteisteurastamo

Pedersöressä esittäytyi Oy Feedex Ab, perheyriutus, joka on perustettu 1992. Rehutehdas perustettiin Hankkijalta tyhjäksi jääneisiin tiloihin Pedersören Kolppiin. Yritys on panostanut viime aikoina automatiikkaan, jolla saadaan tuotantoon lisää tehokkuutta. Tällä hetkellä yritys tuottaa noin 100 miljoonaa kiloa rehua vuodessa. Feedex tarjoaa lammastiloille monenlaisia rehuja kivennäisistä täysrehuihin, kertoi *Raimo Näsi*.

Pedersöressä pääsimme tutustumaan pienteurastamo Ab Tajman tiloihin. Teurastamo on perustettu vuonna 2013 yhdeksäntoista lihantuottajan yhteistyönä. Teurastustoiminta alkoi 2014 rakennetussa laitoksessa. Teurastusta ja lihankäsittelyä tehdään ainoastaan rahtityönä. Tilat olivat hyvin nykyaikaiset ja siistit. Vierailupäivä oli myös teurastuspäivä ja pääsimme seuraamaan pakkausta ja etiketöintiä. Laitos vaikutti hyvin toimivalta

ja antoi uskoa lihantuottajien yhteistyön voimaan.

Tuloksia hyvällä eläinaineksella

Vöyrillä Ollqvistin lammastilaa viljelevät *Christer Ollqvist* ja *Milla Alanco-Ollqvist*. Lampaat on jaettu kolmeen rakennukseen, joista osa on ollut aiemmin muiden tuotantoeläinten käytössä. Lampaista on ollut tilalla 25 vuoden ajan. Uuhia on 200, rotuina suomenlammas, texel ja risteytyksiä. Hyvään eläinainekseen panostetaan ja se myös näkyi. Vieraita kiinnostivat myös erilaiset ruokintaratkaisut. Isoimmassa rakennuksessa on korotettu ruokintapöytä, johon säilörehu jaetaan Varmo-rehunjakovaunulla. Toisessa rakennuksessa rehupaali puretaan Rullman-paalinrepijällä isoon kottikärryyn, josta se on helppo siirtää ruokintakaukalo. Eristämättömässä lampolassa on joutilailla uuhilla paalihäkki ja karitoiden puolella rehu jaetaan käsin korotetulle kapealle ruokintapöydälle. Pienemmissä rakennuksissa oli Venon-ruokintapöydät, josta toiseen oli asennettu ylös kääntävät väkirehukourut. Paalihäkki-

Ollqvistin tilalla panostetaan hyvään eläinainekseen. Tilan uuhet ovat joko texeleitä, suomenlampaita tai ristetyksiä.

Christer Ollqvist punaisessa haalarissa kertoo tilan ruokintaratkaisuihin. Tässä tilassa Venon valmistamat ns. klik-klak aidat.

ruokintaa vältetään suuren rehuhäviön ja epätasaisen ruokinnan takia. Eläimillä on rotu-, koko-, ikä- ja sukupuolikohtainen ruokinta. Väkirehua saavat karitsat ja uuhet tunnus- ja imetysaikaan. Lisäksi liharodut ja -risteytykset flushataan. Kaikissa rakennuksissa oli kestokuivikepohja, olki-kuivitus tehtiin käsin. Pihaa koristi komeat paalikasat, kun rehupaalit oli

ajettu lampolan vierustalle, eri erät omiin kasoihinsa. Karitsointi on keväällä, useammassa erässä. Karitsoista suurin osa yritetään saada teuraaksi jo hyvissä ajoin kesällä. Tilalla on aiemmin ollut suoramyyntiä, mutta nyt teuraat myydään kaikki teurastamolle. Teuraseläimille oli kovat tavoitteet kasvatusajan ja teurasluokkien suhteen. Yleensä tavoitteisiin päästään,

vain yksittäisten karitsoiden kasvatusajat ovat pidemmät, tuottaja kertoi.

Myös yörriläisten pitkän linjan lampurien *Lisbet* ja *John Dablinin* lampaat jakautuivat useampaan lampolaan. Eristetyssä lampolassa oli itse tehdyt ruokintapöydät vinopuu-ruokinta-aidalla. Ruokintapöydille rehu jaettiin käsin. Aitojen korottaminen patjan noustessa, ja purkaminen tyhjennystä varten, oli tehty helpoksi. Ilmanvaihtoa pystyttiin säätämään tuloilmaluukuilla. Kylmässä lampolassa oli karsinat hoitokäytävän molemmin puolin. Ruokinta tapahtui paalihäkeistä, johon paalit nostettiin katossa kiskoilla kulkevalla kahmarilla. Vahinkoja paalien kanssa ei ole onneksi sattunut. Eläinainekseen panostettiin myös tällä tilalla. Komeita uuhia oli reilu sata, joista suurin osa texeleitä, jonkun verran ristetyksiä ja yksi suomenlammas. Karitsointi tapahtuu kahdessa erässä helmikuun ja huhtikuun välillä. Lampaat laiduntavat kesän, karitsat puhtailla viljellyillä

KÄÄNNÄ

Kerittyä & karstattua

lä laidunmailla ja uuhet saaristossa. Lampaiden keräilyssä ja siirroissa auttaa paimenkoira. Tilan karitsat myydään pääosin teurastamolle, osa suoramyyntinä. Tavoitteena on tuottaa laadukkaita teurasruhoja, keskiruhopainoltaan 23–24 kg. Kokemus näkyi kaikessa, valitut ratkaisut olivat käytännöllisiä ja työmukavuutta parantavia.

Lammaspäiviin kuuluu perinteisesti myös sosiaalinen elämä kollegoiden kanssa. Vertaistuki, ajatusten vaihto ja herkulliset lampuri-illalliset olivat taas vertaansa vailla ja monelle tärkeitä eväitä arjessa jaksamiseen. Seminaarissa käsiteltiin monia ajankohtaisia aiheita. Yhtenä kantavana teemana oli lammastilan kannattavuus ja markkinointi/brändäminen. *Sanna Niirasen* mietteitä brändämisestä tarkemmin erillisessä jutussa.

Kannattavuus riippuu johtamistaidoista

Etelä-Pohjanmaan ProAgrian talousasiantuntija *Anja Norja* luennoi lammastilan taloudellisista edellytyksistä. Hän nosti esille menestyvän yrityksen voimavarat: hyvät työolosuhteet ja tuotantovälineet, mielekäs työn sisältö, hyvä osaaminen sekä johtaminen. Nämä kaikki pitää olla kunnossa, jotta yritys voi menestyä. Tulokeskeisessä maailmassa Norja muistutti

Dahlinien lampolassa paalit siirtyvät kätevästi kiskolla liikkuvan kahmarin avulla.

tuottavuuden lisäksi tärkeiksi yrittäjien ja työntekijöiden hyvinvoinnin ja johtamisen. Yrittäjän hyvinvointia lisääviä toimia voivat olla mm. verkostoituminen, realistiset tavoitteet yrityksen resursseihin nähden ja yrityksen sopivan tahtinen kehittäminen sekä välillä myös vanhojen toimintamallien kyseenalaistaminen.

Kannattavuutta voidaan tarkastella tuotannollisten ja taloudellisten tunnuslukujen avulla. Yrityksiä tutkittaessa on havaittu, että paremmin kannattavat maatilayritykset saavat suuremman osan tuloistaan itse tuotteistaan, ei tuista. Lisäksi hyvin menestyvillä yrityksillä tarvikkekustannukset ovat suurempia kuin konekustannukset. Kustannusten karsiminen on monesti maataloudessa haastavaa. Täytyy tietää mitä voi karsia, väärästä paikasta otettu kulu voi kertautua myöhemmin. Norja muistutti myös, että Suomessa kiinteät ja muuttuvat kustannukset ovat usein suuret halpatuotantomaihin verrattuna. Meidän tulisi tavoitella mahdollisimman paljon tuottoa yksikköä kohti, esimerkiksi mahdollisimman paljon tuotettua lihaa tai karitsaita uuhetta kohden. Yrityksen kannattavuus riippuu pitkälti johtamistaidoista. Johtaminen on päättämistä

siitä, mitä tehdään, miten tehdään, päätösten toimeenpanoa, tarkastelua ja tarvittaessa uudelleen organisointia. Hyvä johtaja tuntee toimintaympäristönsä ja tietää, mitä tavoittelee. Hän myös hallitsee hyvin yrityksensä prosessit ja kykenee itse kehittymään (hankkimaan ja käsittelemään uutta tietoa, reagoimaan muutoksiin) sekä tekemään päätöksiä ja yhteistyötä.

Strategiana laatu alusta loppuun saakka

Esimerkkinä johtamisesta Norrbron lammastilan omistaja *Anders Norrback* esitteli toiminta-ajatuksiaan. Hän on hankkinut tietotaitonsa markkinoinnista ja myynnistä aiemmassa työssään, ja viljelee nyt perheensä kanssa sukutilaa Ylimarkussa. Lompaita heillä on ollut vuodesta 2011. Tavoitteena on tuottaa laadukasta ja ekologista karitsanlihaa. Myyntitavaksi on valittu suoramyynti, joka työllistää, mutta tuo lisätuloa ja lisää työn mielekkyyttä. Haasteina isäntä mainitsi aikaa vievän myyntityön ja kalliin logistiikan. Norrbron tila on osakkaana Tajman teurastamossa ja kuljettaa lihaa omalla biokaasulla toimivalla kylmäautolla. Heistä on tärkeää vastata kysyntään, olla tietoinen asiakkaiden toiveista. Siihen pohjautuu tuotevalikoima. Norrbron palvelee asiakkaita toimittamalla lihaa säännöllisesti sekä Pohjanmaalle että pääkaupunkiseudulle, lisähinnasta jopa kotiovelle. Norrback piti erittäin tärkeänä reklamaatioiden hyvin hoitamista, kuten muutakin kanssakäymistä asiakkaiden kanssa. Imago on yritykselle tärkeä. He eivät yritä olla halvin, vaan laadukas, alusta loppuun saakka.

Vuoden lammastilaksi **Taisto Jylhä** – rautainen ammattilainen

Lammasyhdistys kiittelee vuoden lammastilan isäntää ammattitaidon lisäksi positiivisesta ja kannustavasta asenteesta lammastalouden hyväksi.

Teksti pohjautuu **Taisto Jylhän** kirjaamiin ajatuksiin valinnan jälkeen. Toimittanut **Terhi Torikka**.

Valtakunnallisilla lammaspäivillä Vaasassa Vuoden lammastilana palkittu *Taisto Jylhä* Lohtajalta oli saamastaan kunniaa yllättynyt.

”Valintani tuli isona yllätyksenä, en tiennyt siitä etukäteen. Otan tunnustuksen ilolla ja kiitollisena vastaan. En osannut pitää itseäni edes mahdollisena kandidaattina. Olen vain perustarkkailussa, enkä ole ollut hirveästi esillä. Ehkä kuitenkin aktiivinen osallistuminen lammasjuttuihin ja pitkään oleminen alalla toi kunnian. Voin vastata yhä kysymykseen, jota ehkä tahattoman epäluuloisesti on kysytty jo monella vuosikymmenellä:

Onko teillä vielä lampaita? On meillä vielä”, Jylhä kertoo.

Hän osti äitinsä kotitilan sukulaiselta vuonna 1989. Kotona oli lehmiä, ja ajatus oli ryhtyä maidontuottajaksi. Jylhä osti silloisen maitokiintiötilanteen vuoksi kaksi lehmää, ja tuotti maitoa puoli vuotta vanhassa maapohjaisessa kivinavetassa. Näin tilalla säilyi oikeus maidontuottamiseen. Lisäkiintiöitä ei voinut hakea seuraavina vuosina, joten hän kasvatti vasikoita.

Vuonna 1992 entinen naapuri myi Jylhälle 11 uuhia. ”Tunnetusti suomenlammas on hyvä sikiämään, joten pian oli lampaita monissa vanhoissa riihissä, talleissa ja ladoissa”, lampuri muistelee.

Niihin aikoihin oli kylällä käynnissä uusjako, ja eteen tuli ehdotus tilakeskuksen siirrosta uuteen paik-

Lampuri Taisto Jylhä, Lohtaja

Yritykseni nimi TJ Pölvästi Oy.
Toimintaan liittyy muutakin kuin lammastaloutta.

Runsaat 200 uuhia, rotuna suomenlammas.

Luomutila on erikoistunut maiseman ja perinnebiotooppien hoitoon.

kaan, joka väljentäisi tiivistä asutusta ja laiduntamismahdollisuuksia. ”Lähdin mukaan siirtohankkeeseen. Piti-
hän muutenkin rakentaa talo ja uusi tuotantorakennus. Sitten tulikin valinnan paikka, mikä tuotantosuunnaksi.

KÄÄNNÄ

Kerittyä & karstattua

Lammas oli ehtinyt jo tulla vähän tuksi. Se ei hajottanut paikkoja, kuten isot sonnit, ja oli muutenkin helpompi käsiteltävä. Mukavanluonteinen, ja siitähän sai hyvän tilinkin. Muistan, että jäi harmittamaan, jos teurastili karitsasta jäi alle tuhanteen markkaan.”

EU-jäsenyys toi haasteita, yhteistyö auttoi

Lampola valmistui 1995, talo ja lämpökeskus edellisenä vuonna. Haasteita on riittänyt matkan varrella. EU:n liittymisen jälkeen lampaanlihan hinta putosi puoleen. Uusi tukijärjestelmä tuli korvaamaan, mutta hinnanlaskulla oli iso merkitys kannattavuuteen. Vähän sen jälkeen isot teurastamot, jotka toimivat tällä seudulla (Atria, Snellman, Pouttu), lopettivat lampaan ostamisen, isäntä kertoo.

”Tilan ostosta ja rakentamisesta oli paljon velkaa. Tilanne ei ollut helppo. Jälkeenpäin on ihmetelty, miten silloin ei kumminkaan aivan hirveästi tullut stressattua niistä asioista. Töitä

ja tekemistä riitti. Lapset olivat pieniä. Taloudellista tilannetta auttoi, että tilalla oli metsää, mistä sai lisätuloja, ja vaimo oli tilan ulkopuolella töissä.”

Silloinen lammasneuvoja *Pyykösen Veikko* jaksoi kannustaa ja loi uskoa lammastalouteen. Veikko oli pääarkkitehtina, kun perustettiin Pohjanmaan Lammasosuuskuntaa teurastilanteen pelastamiseksi. Ja jo aiemmin hän oli neuvottelemassa hyviä sopimuksia teurastamoiden ja lampureiden välille. Hän oli myös perustamassa lammaskerhoa Keski-Pohjanmaalle. Veikon tilalle tuli sittemmin *Milla Alanco-Ollqvist* ja *Sini Sillanpää*. Pro-Agrian neuvonta on ollut hyvissä käsissä täällä, Jylhä kiittää.

”Myös lammaskerholla on ollut iso merkitys. Vaikeina vuosina muun muassa järjestettiin koulutusta lammas- tuotteiden markkinoimiseksi. Olimme marketeissa maistattamassa, markkinoimassa ja myymässä lammas- tuotteita, sekä Maaseutunäyttelyssä tekemässä markkinointitutkimusta lam-

maskebabista ja niin edelleen.

Lammaskerho on vuosien mittaan ollut järjestämässä monenlaista, ja on hyvä vertaistuki ja apu kaikessa. Uusia lampureita on neuvottu ja oltu tukena alkuvaiheessa. Heillä taas on aina uutta näkemystä ja ideoita, joten hyöty on molemminpuolista.”

Noista lihan markkinointitempa- uksien ajoista juontanee alku Polsojen suoramyynnille, joka päättyi oman teurastamon perustamiseen. *Polson Kaijalla* ja *Eerolla* on ollut iso merkitys lammastalouteen. He ehtivät ostaa ja välittää lampaita laajalta alueelta. Puskea läpi kivisen byrokratian ja samalla aktiivisesti järjeistää mahdotonta pykäläviidakkoa kuluineen, sekä luoda lampaanlihalle markkinoita lähimar- keteista kaukaisiin lihatukkuihin.

Lammastalous on pienteurastamo- jen varassa. On tärkeää, että teuras- tamojen toiminta on kannattavaa ja yhteistyö teurastamojen ja lampurei- den välillä sujuu hyvässä ja reilussa hengessä.

Kuva: Eila Pennanen

Marjo Simpanen ja Petri Leinonen (vas.) palkitsivat Taisto Jylhän vuoden lammastilana valtakunnallisilla lammaspäivillä Vaasassa syksyllä.

Maisemanhoito kasvoi lisätulosta päätyöksi

Yksi tilan tuotantoon vaikuttanut tekijä on Natura-2000 hanke, joka 90-luvun loppupuolella haki lampaita laiduntamaan Metsähallituksen maille Rahjan saaristoon.

”Minäkin vuokrasin lampaita niille laitumille. Lammasmäärän kasvaessa lisälaidunmaat olivat tarpeen. Meri outhona ympäristönä arvelutti ja pelotti, joten en aluksi lähtenyt aitaamis- ja valvontatöihin. Sen sijaan *Jokelan Vilho* lähti heti ennakkoluulottomasti hankkeeseen mukaan. Häntä ja *Kluu-kerin Hannua* voi pitää pioneereina biotooppisaralla täälläpäin.

Vilho on ollut mentorini lampurin uralla ja oppaana meren laineilla. Sittemmin hyvä yhteistyö on jatkunut Vilhon pojan *Jannen* kanssa. Ja Jannen pojan *Villen*, joten lampurin uraani taitaa olla jo kolmen sukupolven kanssa takana, vaikka vanhahan minä en ole.”

Tuosta laidunprojektista kehkeytyi sittemmin perinnebiotooppien hoitosarka, josta aluksi oli lisätuloja ja myöhemmin laajetessaan se kasvoi pääasialliseksi tulolähteeksi. Hoitokohteita on seitsemässä saarella ja kahdella rantalaitumella.

”Meri oli minulle uusi ja kiehtova ”löytö”, vaikka vierellä olen ikäni asunut. Sinne lähtee mieluusti raivaus-

töihin Stihliä ulkoiluttamaan, vaikka joutuukin kesäkuumalla vetämään hikiset turvasaappaat jalkaan, ja kypärän päähän. Tärkeä lenkki toiminnan laajetessa on ollut veljeni, joka on karjasta luopumisen jälkeen ollut apuna kaikissa töissä.”

Ruuantuotannon merkitys kasvaa

Tila siirtyi luomutuotantoon sekä peltojen että lampaiden osalta vuonna 2012. ”Tässäkin kollegojen esimerkki ja kannustus olivat tärkeitä. Epäluulot ovat haihtuneet, vaikka siirtymisen arvelutti. Eihän heinä tai mikään muukaan kasvanut ilman apulantaa. Mutta on osoittautunut, että apilan tai muiden typensitojen avulla pelto tuottaa joskus jopa paremmin kuin tavanomainen. Maan pieneliötoiminta pysyy kunnossa ja lopputuote on puhtaampi.”

Kehitys on kehittynyt. Elektroniset korvamerkit ovat tulleet helpottamaan lampaiden lajittelua, lähettimet, joilla voi seurata lampaita kaukaisemmillä laitumilla, ultramittaukset, valvontakamerat karitsoinnin valvontaan...

”Tulevaisuudesta tilan ja itseni kohdalla en osaa tarkkaa sanoa. Aina pitää suunnitella ja visioida monenlaista ja odottamattomat muutoksetkin ovat mahdollisia, joten pitää olla valmis mukautumaan kulloiseenkin

tilanteeseen. Ruuan tuottaminen ja ympäristöstä huolehtiminen ovat joka tapauksessa tulevaisuudessa yhä tärkeämmässä asemassa.”

Isännän innostus näkyy tyytyväisinä eläiminä

Suomen lammasyhdistyksen hallitus luonnehti valintaperusteluissaan Jylhää luotettavaksi, avoimeksi ja auttavaiseksi sekä tasapuoliseksi niin kanssaihmiään kuin kollegoitaan kohtaan. Hän on toiminut esimerkillisenä ammatilaisena jo vuosikymmenien ajan.

”Taiston lampolassa kuuluu ja näkyy isännän kiinnostus lammastuotantoon. Eläimet makoilevat tyytyväisinä puhtaissa karsinoissa, rehua on tarjolla vapaasti. Kuntoluokat kertovat hyvästä hoidosta, jonka olosuhteet myös vahvistavat. Tilakäynnillä jäi erityisesti mieleen isännän innostus ja tyytyväisyys hänelle mieluisaan työhön. Vuoden lammastilaksi valinta osui napakymppiin”, kuvailee tilan neuvoja Sini Sillanpää.

Samoihin ajatuksiin yhtyy lampuri itse. ”Paljon kuulee työssä huonosti viihtymisestä. Kohdallani koen, että lammastila, metsänhoito, ja muu oheistoiminta on niin mielekästä ja monipuolista, että sen kokee ennemmin jonkinlaisena elämäntapana, jossa ei työtunteja osaakaan laskea, eikä odottaa lomaa tai eläkeikää.”

LAMMAS-MIRA

- Orgaanista seleeniä sisältävä kupariton kivennäisrehu lampaille
- UUTUUS! Saatavana erillisestä tilauksesta lisätyllä kuparilla suomenlampaille!

Lisäksi valikoimastamme monipuolinen valikoima nuolukiviä ja lampaille soveltuvia täydennysrehuja

www.vilomix.fi/edustajat

Vilomix Finland Oy
puh. 010 402 7700
www.vilomix.fi

Vilomix
Cultivating Value

KERINTÄPALVELU JA TERIEN TEROITUS

Tmi Toni Kattilakoski, Kaustinen
puh. 044 440 0983
toni.kattilakoski@gmail.com

Kerittyä & karstattua

KOONNUT Terhi Torikka

Veikko Pyykönen valittiin SLY:n kunniajäseneksi

Merkittävä lammastalousvaikuttaja Veikko Pyykönen valittiin Suomen Lammasyhdistyksen syyskokouksessa yhdistyksen kunniajäseneksi.

Milla Alanco-Ollqvist

Asiantuntija, lammäs- ja vuohitilat
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Pyykösen aloittaessa lammasneuvojana vuonna 1989 Etelä-Pohjanmaalla ei ollut lammaskerhoa eikä omaa lammasneuvojaa. Ensimmäiset lammaskurssit pidettiin ja lopuksi perustettiin Etelä-Pohjanmaan lammaskerho. Lammasneuvojaksi hakuprosessia on muisteltu monet kerrat. ”Minua oli pyydetty jättämään hakupaperit sisälle, mutta en luvannut sitä hakea. Minua pyydettiin uudestaan, laitoin paperini ja minut kutsuttiin haastatteluun. Siellä oli ensimmäinen kysymys, että tiedätkö kuinka vanha olen? Olin silloin 50 vuotta täyttänyt. Toiseksi kysyttiin, että kuinka aion saada tiloja lisää? Kerroin, että teurastamoilta saan lammastilat tietooni ja menen tiloille esittäytymään. Aamulla soitin ja pyysin paperini takaisin. Vastattiin, että sinut on valittu tehtävään! Lupasin ottaa tehtävän vain kahden vuoden koeajaksi. Uusia tiloja tuli, sain myös Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan. Tiloja oli sitten jo 160. Kävin tiloilla kaksi kertaa vuodessa ja kun kaikki muistiinpanot tehtiin kynällä, niin tila kuin neuvojakin, alkoi olla tekemistä tarpeeksi. Pouttu, Snelman ja Itikka maksoi puolet tilojensa neuvontakuluista, se oli merkittävä asia”, Pyykönen muistelee.

Lammasrehujen kehitys

Neuvojan ruokintaoppeja kyseenalaistettiin, mutta lopulta hän sai tahonsa läpi, ja lampaille suunniteltiin

Kuva: Eila Pennanen

Komean uran lammastalouden hyväksi tehnyt Veikko Pyykönen ilahtui nimityksestään.

Itikan kanssa oma rehu. Feedex teki lampaille monipuolisen rehu- ja kivennäiskokoelman. Ei kuollut lampaita enää kupariin. Suuri edistysaskel oli monella tapaa myös pyöröpaalien tulo ruokintaan.

Sitten alettiin puhua EU:n liittymisestä. Lampurit olivat huolestuneita, minä ja moni muu olimme sitä mieltä, ettei lammasta ole liikaa, niin ei voi olla mitään hätää. Toisin kuitenkin kävi. Hinnat romahtivat ja tiloja lopetti. Oli hyvin raskasta toimia neuvojana. Saimme tänne hankerahoitusta ja

perustimme Pohjanmaan lammassuuskunnan. Teuraat markkinoitiin keskitetysti osuuskunnan kautta, jolloin saatiin neuvoteltua hinnasta. Ja osuuskunta alkoi välittää myös rehua ja villoja kehräämölle. Osuuskunta oli lammastalouden pelastus täällä ja koko Suomessa, Pyykönen tuumaa.

Tietokoneisiin siirtyminen ei käynyt helposti

”Sitten tulivat tietokoneet neuvojen käyttöön, mutta lammaspuelella tehtiin vanhalla tapaa kynäpelissä. Meni

vuosi ja toinenkin eikä kuulunut mitään. Kysyin, mikä on tilanne? Ei ole aloitettukaan. Ilmoitin, että minulla on täällä 160 tilan vuositiedot, mutta en lähetä niitä enää paperilla. Odotan tallennusohjelmaa. Sitten tuli ilmoitus, että nyt ohjelma on valmis ja voit ryhtyä lähettämään. Otin paperini mukaan ja menin Laskentakeskukseen, istuin kolme pitkää päivää ennen kuin tehtävä oli tehty. Ei ohjelma olisi toiminut vielä maakuntatasolla."

Pässihuutokauppa ja "Veikon rodeo"

"Kun 28 vuotta sitten tulin lammastilaneuvojaksi tiloilta koottiin päsikaritoita kasvokokeisiin ja parhaat myytiin syksyllä huutokaupassa. Kun minulla oli suurin osa tarkkailutiloista,

niin myös suurin osa koepässeistä oli Pohjanmaalta. Kun pässit koottiin yhteen yskäisiltä ja yskävapailta tiloilta niin yskättömät sairastuivat kokeissa, ja yskäiset menestyivät. Sama tapahtui myöskin pässirenkaissa, jota kokeiltiin parina syksynä. Tein lakon kokeisiin lähettämässä ja pässirengastoiminnassa. Ilmajoella alettiin pitää nyky-muotoisia pässihuutokauppoja. Se sai vastustusta vuorostaan terävässä päässä. Olihan se vaikeaa, kun ei ollut muuta kuin narussa pässiä piti hallita koko ajan. Kävin Islannissa ja sieltä toin idean huutokauppakeskelle, joka sitten toteutettiin rakennuskurssina."

Omia lampaita Pyykösellä oli 110 risteytysuhta, jotka vaimo Ritva hoiti Veikon käydessä tilakäyntimatkoilla.

"Nyt olen kahden uuden ja päs-sin omistaja. Seuraan aktiivisesti, mitä te nuoret puuhaatte. Paljon on muuttunut kolmessakymmenessä vuodessa lammastilamallakin. Moni asia on mennyt eteenpäin, mutta esteitä ja vaikeuksia riittää teillekin. Neuvonta ja jalostus kehittyy ja monipuolistuu. Nuoria tosilampuria tulee remmiin lisää, katraskoot kasvavaa. Tietokoneohjelmat kehittyvät, lammastrehuja tehdään ja osuuskunta toimii. Myöskin keinosiemennys taitaa päästä toden teolla vauhtiin", toteaa Veikko lopuksi.

Kiitokset Veikolle pitkästä työurasta, ja hyvää jatkoa!

Lammasnurmiseos Katraan kasvattaa!

NATURCOM OY

**92400 Ruukki, Puh. (08) 270 7200, (02) 762 6200
www.naturcom.fi**

Markkinoinnin perusteita: Tunne asiakkaasi

Markkinoinnin tarkoitus on tavoittaa potentiaaliset asiakkaat ja tätä kautta lisätä myyntiä. Kaikki lähtee siis asiakkaasta ja paras tulos saavutetaan, kun tämä kohde tunnetaan mahdollisimman hyvin.

Sanna Piirainen
Virna Markkinointi

On ajan ja rahan tuhlausta, jos mahdollinen asiakas ei kohtaa kallista markkinointia käyttämissään medioissa tai, jos se ei puhuttele häntä toimimaan. Ennen kaikkea pääkohderyhmän määrittely auttaa palvelemaan asiakkaitasi parhaalla mahdollisella tavalla, koska tunnet heidän tuotteelle asettamat tarpeet ja toiveet. Osaat myös kertoa tuotteestasi juuri oikeissa paikoissa oikeaan aikaan.

Kaikille asiakkaille tasalaatuisuus on tärkeimpiä kriteerejä ostosten tekoon, on kyseessä sitten lampaanliha, villatuotteet tai maisemanhoitopalvelut. Lihan sopimustuotannossa teurasmäärät voivat olla tärkeä myynnintekijä ja kaupalle taas lupausten mukainen saatavuus määrittelevät myyntiä. Mutta miten toimia, kun suoramyyntin asiakkaana ovat kuluttajat? Jokainen meistä määrittelee laadun hien eri tavoin ja arvostamme myös

Kuva 1. Lampaanlihan ostajapersoonia. Kuvaan on jaoteltu mitä kukin ostajapersoonia arvostaa ja mitä hänelle kannattaa markkinoinnin avulla tarjota.

Kuvat 2 & 3. Lampaanlihan ostoon vaikuttavia tekijöitä ja ei-toivottavia tekijöitä. iSAGE-projekti piti lampaanlihan ostamiseen liittyviä ryhmäkeskusteluja kuluttajille tammikuussa 2017. Tulokset antavat erinomaista tietoa lampaanlihan ostoon liittyvistä tekijöistä sekä siitä, mitkä tekijät saavat suomalaiset kuluttajat empimään. (Terhi Latvala, Luke, iSAGE-projekti)

”Ehkä lähimmäksi suoramyyinnistä kiinnostunutta kuluttajaa pääsee arvojen ja mielipiteiden kautta.”

eri asioita: toinen eläinten hyvinvointia, toinen taas ostamisen helpoutta. Miten markkinoinnin kohdentaminen tällöin onnistuu?

Kohderyhmämarkkinointi & ostajapersoonat

Tärkeimmän kohderyhmän tunteminen auttaa tuomaan markkinointiin potkua ja suuntaa toimet oikein, eli segmentoinnilla markkinointiin laite- tuille rahoille saa parhaimman vastineen. Joskus kohderyhmäksi riittää lähialueen asukkaat, mutta useimmiten sitä on laajennettava. Kohderyhmä voidaan määrittellä muun muassa iän, sukupuolen, koulutuksen tai perhe- koon mukaan, mutta ehkä lähim- mäksi suoramyyinnistä kiinnostunutta kuluttajaa pääsee arvojen ja mielipi- teiden kautta. Halu tukea suomalai- sia tuottajia, tai kiinnostus tuotannon ympäristövaikutuksista, määrittelevät enemmän kohderyhmää kuin pelkkä ikä tai lasten määrä.

Kuvassa 1 on esitelty erilaisia ostaja- persoonia, jotka ostavat lampaanlihaa, mutta arvostavat hieman eri asioita. Yksinkertaistettuna kohderyhmä- markkinoinnin avulla jokaiselle ryhmälle kerrotaan tuotteesta hieman eri painoituksin. Suunniteltaessa tuot- teiden markkinointia pyritään anta- maan vastaus kaikille ryhmille kysy- mykseen: ”Miksi ostaisin sinulta?” Mitä laajemmin ja avoimemmin toi- minnasta ja tuotteista kerrotaan, sitä helpommin tavoitetaan kaikki halutut kohderyhmätkin.

Älä unohda yrityksen virallista nimeä

Moni lammastila käyttää tuotteiden markkinoinnissa esimerkiksi tilan nimeä tai muuta ”myyntinimeä” vahvistaak- seen mielikuvia tuotteiden alkuperästä ja laadusta. Mikäli markkinointinimi on eri, kuin yrityksen virallinen nimi, pitäisi muistaa ettei sen käyttö sovi kaikkeen. Esimerkiksi teurastamon ja muokkaa- mon kanssa asioidessa tulisi käyttää virallista nimeä, jolla y-tunnus löytyy. Näin välttyään turhilta sekaannuksilta.

PROAGRIAN LAMMAS- JA VUOHITIIMI

sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

UUSIMAA, PIRKANMAA, VARSINAIS-SUOMI, SATAKUNTA JA HÄME SEKÄ KYMENLAAKSO JA ETELÄ-KARJALA

E=Etelä-Karjala, H=Häme, K=Kymenlaakso, P=Pirkanmaa, U=Uusimaa

Tuotantoasiantuntijat

Kaie Ahlskog, p. 0400 731 811, *Marja Jalo-Ryynänen*, p. 040 572 8387

tallennukset ja todistukset: *Merja Hietamäki*, p. 050 345 5449

Talusasiantuntija

Etelä-Suomi: *Anna Turunen*, p. 040 595 7543

Investointipalvelun yhteyshenkilöt

Etelä-Suomi: *Osmo Piekkari*, p. 040 709 2471 (H), *Jarmo Keskinen*, p. 0400 461 712 (U),

Alpo Jaakkola, p. 0400 943 227 (K), *Juha Tynkkynen*, p. 0400 358 667 (E-K),

Katri Myrsky, p. 050 518 4611 (P)

Länsi-Suomi: *Seppo Jokiniemi*, p. 050 66 471

Nurmentuotannon asiantuntijat

Etelä-Suomi: *Asko Laapas*, p. 040 721 9991 (E, K), *Markku Puttonen*, p. 040 709 2484 (H),

Outi Haalijoki, p. 0400 363 441 (H, U), *Tuomas Granni*, p. 0400 859 339 (H),

Esko Havumäki, p. 040 742 4981 (P), *Ritva Tolppa*, p. 0400 163 753 (P),

Tuula Kokkonen, p. 040 755 5480 (E), *Kari Siitarinen*, p. 040 135 0364 (E)

Länsi-Suomi: *Anu Ellä*, p. 040 180 1260, *Jarkko Storberg*, p. 0400 849 992

ETELÄ- JA POHJOIS-SAVO, POHJOIS-KARJALA

Tuotantoasiantuntijat

Sari Heltelä, ProAgria Etelä-Savo, PL 28, 51901 Juva, p. 040 593 7528,

Jarmo Piiparinen, p. 040 678 4212

Talusasiantuntijat

Etelä-Savo: *Vuokko Ahonen*, ProAgria Etelä-Savo, Mikkelin toimipaikka,

Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli, p. 040 524 9945

Pohjois-Savo: *Tuomo Rissanen*, ProAgria Pohjois-Savo, PL 1096, Puijonkatu 14,

70111 Kuopio, p. 040 563 8749

ETELÄ- JA KESKI-POHJANMAA, KESKI-SUOMI, ÖSTERBOTTENS SVENSKA LANTBRUKSSÄLLSKAP

Tuotantoasiantuntijat

Sini Sillanpää, p. 043 8250 526, *Milla Alanco-Ollqvist* p. 040 706 0558,

ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki

Talusasiantuntijat

Keski-Pohjanmaa: *Heikki Ojala*, ProAgria Keski-Pohjanmaa, Ristirannankatu 1,

67100 Kokkola, p. 040 534 2166

Keski-Suomi: tulisanalyysi: *Irene Mäkinen*, p. 040 587 3245, Likvi ja elinkeino-

suunnitelma: *Hannu Laitinen*, p. 0400 321 907, ProAgria Keski-Suomi, Kauppakatu 19,

PL 112, 40101 Jyväskylä

Österbotten: *Tor-Erik Asplund*, ProAgria Österbottens Svenska Lantbrukssällskap ry,

Handelsplanaden 16 D, 65100 Vasa, p. 050 386 5922

Etelä-Pohjanmaa: *Marjut Viitasalo*, ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2,

60220 Seinäjoki, p. 040 353 0227

OULU, KAINUU JA LAPPI

Tuotantoasiantuntijat

Anu Haataja, ProAgria Oulu, Kauppuriinkatu 23, PL 106,

90101 Oulu, p. 043 827 2281, anu.haataja@proagria.fi (*Heini Rautiola äitiyslomalla*)

Lapin alueella UÄ-mittauksia ja tiineystarkastuksia tekee myös *Johanna Alamikkotervo*

johanna.alamikkotervo@gmail.com, Vanhalantie 17, 95300 Tervola, p. 041 459 6657.

Talusasiantuntijat

Pohjois-Pohjanmaa: *Sari Isotalus*, ProAgria Oulu, Pappilantie 1, 85200 Alavieska,

p. 040 764 7904 (opintovapaalla)

Kainuu: *Tarja Poikela*, ProAgria Kainuu, Osmonkatu 9, 87100 Kajaani,

p. 0400 386 274

Lappi: *Pekka Kummala*, ProAgria Lappi, Eteläranta 55, 96300 Rovaniemi,

p. 0400 260 103

ÅLAND

Ålands Hushållningssällskap, 22150 Jormala, p./tel 018 329 644 tai/eller

0457 526 7304, *Kerstin Lundberg*, kerstin.lundberg@landsbygd.ax

Föreningen Ålandsfäret r.f. (ahvenanmaanlammasta koskevat asiat)

Maija Häggblom, maija.h@maijas.ax

Ängo-bussövägen 288, 22630 Lumparland, p. 040 742 8967

Kaikilla ei ole säännöllistä toimistopäivää, varmimmin tavattavissa maanantaisin.

PEUKALOSÄÄNTÖJÄ BRITANNIASTA

– muistilistaa lampurin työvuoteen

National Sheep Associationin jäsenlehti Sheep Farmerin vuosina 2016–2017 julkaisemat ohjeet soveltuvat monilta osin myös Suomen olosuhteisiin. Kuitenkin esimerkiksi kaikki lääkintään liittyvä ohjeistus vaatii konsultaatiota omalta eläinlääkäriltä. Brittien muistilistaa käydään kuluvan vuoden lehdissä läpi vaiheittain.

Kirsi Vertainen

TUOTANNON TÄRKEÄT VAIHEET:

LAMMAS & VUOHI NRO 1

- Uuhien ruokinta tiineys- ja imetysaikana
- Uuhien kuntoluokitus

LAMMAS & VUOHI NRO 2

- Laidunnus
- Vieroitus

LAMMAS & VUOHI NRO 3

- Astutus
- Pässi

LAMMAS & VUOHI NRO 4

- Ostoläimien karanteeni

Uuhien ruokinta tiineys- ja imetysaikana

Uuhien ravinnon tarve nousee ratkaisevasti viimeisen kahdeksan tiineysviikon aikana, koska noin 70 prosenttia sikiöiden kasvusta tapahtuu tänä aikana. Koska ruoansulatuselimistön tilavuus pienee kasvavista karitsoista johtuen, voi olla vaikeaa saada uuhi syömään tarpeeksi. Peukalosääntö on, että tiine uuhi pystyy syömään 2,2 prosenttia elopainostaan.

Tuiki tärkeät proteiinit

Heikkolaatuinen ruokinta heikentää tulosta ja uhkaa jopa karitsoiden selviytymistä. Rehun tulee sisältää tarpeeksi valkuaista ja energiaa. Valkuainen on erityisen tärkeä tiineyden loppuvaiheessa ja imetysaikana. Onnistuneen valkuaisruokinnan hyöty ei kohdistu vain yhteen tuotantovuoteen, vaan myös tuleviin käyttövuosiin ja niiden lukumäärään. Valkuaista tarvitaan hyvän immuunijärjestelmän ylläpitoon, sikiöiden kasvuun, maidontuotannon lisäämiseksi sekä ternimaidon ja erityisesti sen laadun takia. Ternimaidossa olevat immunoglobuliinit, jotka suojaavat karitsoita infektioilta, ovat proteiineja.

Uuhen korkeampi proteiinitaso karitsoinnin aikaan vähentää madonmunien tuotantoa ja akuutin utaretulehduksen riskiä karitsoinnin jäl-

Kuva: Eila Pennanen

**”Tiine uuhi pystyy syömään
2,2 prosenttia elopainostaan.”**

keen. Valkuaisaliruokinta puolestaan vaikuttaa negatiivisesti maidontuotantoon ja lisää utaretulehdusriskiä, mitkä voivat johtaa uuhen ennenaikaiseen poistoon.

Energian osalta ongelmana on joko yli- tai aliruokinta. Ruokintaperäisiä ongelmia ovat ketoosi, hypokalsemia, heikkolaatuinen ternimaito, heikot syntymäpainot ja karitsat. Myös liikalihavat lampaat kärsivät ketoosista, sillä vaikka energiaa on varas-

toituneena, lihavuus heikentää ruokahalua.

Imetysaikana uuhen energiantarve on suurimmillaan, kakkosia imettävän energiantarve voi olla kolminkertainen normaalitilanteeseen verrattuna. Uuhien on siis oltava riittävän hyvässä kuntoluokassa karitsoinnin alkaessa.

Ensikoiden ruokinta tarkkaa

Ruokinnan onnistuminen on erityisen tärkeä ensikoilla, koska tässä ryhmässä

kahdeksan viikon karitsapainot ovat olleet selkeästi pienempiä, kuin vanhemmilla uuhilla. (Britanniassa punnitaan karitsat kahdeksan, ei kuuden viikon iässä) Ensikkouuhien karitsat ovat olleet keskimäärin 17 kg, kun taas vanhempien uuhien karitsoilla painot ovat olleet 20 kg. Tämä kertoo puutteista ensikoiden ruokinnassa.

Sheep Farmer suosittelee, että uuhiryhmistä otetaan verinäytteet 4–6 viikkoa ennen karitsointia. Sen avulla voidaan haarukoida mahdolliset karitsointiaikana esiin tulevat ruokintaperäiset ongelmat jo etukäteen. Verestä otetaan ketoaine, albumiini ja ureamääritys. Hyvissä ajoin otettu näyte antaa vielä aikaa reagoida ruokintaan.

Uuhien kuntoluokitus

Kaiken A ja O on uuhien kuntoluokitus ja sen mukainen ruokinta. Järjestelmä on itse asiassa kehitetty Iso-Britanniassa 1960-luvulla, mutta ei tarpeeksi hyödynnetty. Uuhia voi luokitella vieroituksen ja astutuksen yhteydessä, tiineysajan keskellä, karitsointiaikana ja karitsoiden kahdeksan viikon painojen punnitsemisen yhteydessä.

Jos se ei onnistu, kannattaa keskittyä kahteen avainasemassa olevaan luokitusajankohtaan. Nämä ovat vieroitus ja sikiölaskennan/skannauksen ajankohta noin viisi viikkoa ennen karitsointia.

Molemmat ajankohdat ovat tärkeitä siksi, että alikuntoiset eläimet saadaan ”kiinni” ja ne voidaan vielä kunnostaa ajoissa optimaalisen tuotoksen aikaansaamiseksi. Jos otetaan tavoitteeksi katraan alikuntoisten yksilöiden lukumäärän minimointi astutus- ja karitsointiaikana, tulokset ovat pian nähtävillä tuottavuuden kasvuna. Skannausajankohta on täydellinen hetki erotella joukosta lisäruokaa tarvitsevat kakkosia ja kolmosia odottavat uuhet ja tehostaa niiden ruokintaa. Ajanjakso skannauksen ja karitsoinnin välillä on viimeinen hetki vaikuttaa riittäviin syntymäpainoihin ja karitsointiajan onnistumiseen. Vieroitusaika on puolestaan hyvä ajankohta seuloa ryhmästä alikuntoiset uuhet ja kunnostaa ne ennen astutusta.

Uuhien sopivasta kuntoluokasta riippuvat sekä karitsoiden riittävä syntymäpaino, että karitsoiden selviytyminen, uuhien kyky huolehtia karitsoistaan, ternin tuotanto ja viime kädessä hyvä vieroituspaino. Hyväkuntoinen uuhi tekee sopivan kokoiset karitsat, imettää ne hyvin ja myös vieroittaa raskaammat karitsat.

OSTETAAN
karitsaa / lammasta ympäri Suomen
Hyvään hintaan!
Luomuhyväksyntä

puh.010 229 1021, Orimattila
www.vainionteurastamo.fi

MYYTÄVÄNÄ JALOSTUSLAMPOLASTA
tammikuussa -18 arvosteltuja
ruskeita päässikaritsaita.

Linjat 14, 19, 23 ja 45. Ei ORF-oireita.

Ulla ja Antti Mäkelä, Luomalantie 86
69980 Möttönen (Perho)
puh. 050 320 3680

**YHDESSÄ ENEMMÄN
TEURASVÄLITYS
KAUTTAMME
MEILTÄ MYÖS LAATUREHUJA**

POHJANMAAN LAMMASOSUUSKUNTA

TEURAAT: Timo Heikkilä puh. 050 9131 845
REHUT: Raimo Näsi puh. 0400 266 646
pohjanmaan.lammasosuuskunta@netikka.fi

Kakuilla leivotaan lampolan tulos!

Karitsointiaika on lampurin työläintä, ja lammastilan tärkeintä, aikaa. Siihen kannattaa panostaa hyvällä karitsointien valvonnalla; elinvoimaiset, hyvän alkuunlähdön saaneet karitsat helpottavat lampurin työtä koko karitsan kasvatusajan!

Teksti ja kuvat **Sini Sillanpää**,
asiantuntija, lammis- ja vuohituotanto, ProAgria Etelä-Pohjanmaa

*KAKKU = KARITSA

Karitsointiin valmistautuminen on aloitettava jo uuhia astutukseen valittaessa. Utareiden tarkistus, muistiinpanojen läpikäynti edellisiltä karitsoinneilta, uuhien tuotoksen läpikäynti (siitosvalinta), kuntoluokitus ja sopivien pässien valinta kuuluvat asiaan. Koko tiineyskausi vaikuttaa karitsointien sujuvuuteen, hyväkuntoiset uuhet poikivat vaivattomammin; kuntoluokita uuhet, ja toimi luokituksen tulosten mukaan. Uuhien tarkka, rehuanalyysiin ja kuntoluokitukseen perustuva, ruokinta

luo pohjan karitsoiden elinvoimalle ja hyvälle kasvulle. Lopputiineydessä ruokinnalla on iso merkitys, sopiva tunnus takaa hyvän kokoiset karitsat, totuttaa uuhien pötsin väkirehuihin ja varmistaa maidontuotannon. Astutusaika kannattaa myös rajata, jo sen vuoksi, että lampuri jaksaa työskennellä ”täydellä teholla” viimeiseenkin karitsointiin saakka. Valvontakamerat ja riittävän työvoiman varmistaminen helpottavat urakkaa.

Työtä, työtä, työtä ⇒ työllä tehdään tulosta

Lampurin jaksamiselta vaaditaan paljon. Pitää seurata synnytyksiä, antaa apua, koota karitsointikarsinoita, seurata karitsoiden maidonsaantia, ruokkia ryhmiä, ja jo poikineita, punnita syntymäpainot, korvamerkintä, kirjata muistiinpanot synnytysten sujumisesta, mutta ennen kaikkea KUIVITELLA. Puhtaus on puoli poikimista. Syntyvän karitsan navan kautta monet ”pöpöt” saavat mahdollisuuden tihutöihinsä.

Puhtaus on puoli poikimista. Hyvä kuivitus ehkäisee tehokkaasti vastasyntyneen navan kautta kulkeutuvia epäpuhtauksia.

Kuivituksen puutteellisuus saattaa ilmetä vasta myöhemmin esimerkiksi karitsoiden niveltulehduksina.

Uuhien utareterveyden kannalta puhdas ja kuiva karsina on tärkeistä asia. Puhtaalla kuivalla alustalla eläimet lepäävät mielellään. Lepävä, märehäivä eläin tuottaa ja kasvaa paremmin.

Pääsääntöisesti lampaat poikivat vaivattomasti. Synnytysapua annetaan, mikäli siihen on tarvetta. Muuten lampaiden on hyvä antaa poikia oma-toimisesti. Karitsan syntymän jälkeen varmistetaan, että uuhelta tulee maitoa (puhtain käsin!) ja jokainen karitsa

saa riittävästi ternimaitoa, vähintään 0,5 dl/karitsa. Riittävä ternimaito on elinehto jokaiselle karitsalle! Muista pakastaa ylimääräinen ternimaito seuraavaan karitsointiin. Jos yhtään epäilyttää ternimaidon saanti tai riittävyys, toimi heti! Karitsan tulisi saada ternimaitoa mahdollisimman pian syntymän jälkeen, vähintään kahden, mutta viimeistään neljän tunnin kuluttua syntymästä. Ternimaidon voi tarvittaessa lypsää ja antaa tuttipullosta tai mahaletkulla. Uuhet on hyvä eristää omiin karitsointikarsinoihin, jossa uuhien ja karitsoiden leimautuminen varmistuu, sekä yksilöllinen seuranta on vaivattomampaa ja varmempaa kriittiset ensimmäiset päivät. Nyrkissä sääntönä voidaan pitää päivä/karitsa, kuitenkin vähintään kolme päivää ja tarvittaessa pidempään.

Silmä tarkkana!

Karitsoiden seuranta on tärkeää myös ryhmään pääsyn jälkeen. Nälkiintynyt karitsa kylmettyy nopeasti ja menee heikkoon kuntoon. Paikallaan kyyhötävä, selkä pyöreänä, kyljet kuopalla tai suureen ääneen huutava karitsa on nälkäinen ja sille on annettava maitoa nopeasti, joko emältä tai pullosta. Pohdi myös syy, ja toimi sen mukaan, miksi karitsa on jäänyt maitoa vaille.

Uuhien syöntiä ja terveyttä seuraamalla pystytään puuttamaan mahdollisiin ongelmiin riittävän ajoissa. Väkihumeerien nosto tehdään maltilla, seuraten syöntiä ja ulosteen koostumusta.

Karitsointirupeaman lomassa tehdään myös karitsuille omat ruokabaarit; karsinat mihin uuhet eivät pääse, mutta karitsat saavat kulkea vapaasti. Tarjolle laitetaan puhdasta vettä, parasta korsirehua, ja väkirehua. Karitsuille tarjolla olevat rehut ja vesi tulee pitää puhtaana ja vaihtaa päivittäin. Rehut, varsinkaan väkirehu ei saa päästä loppumaan, etteivät ahnaimmat karitsat ahmi väkirehua liikaa seuraavan väkirehun lisäämisen jälkeen. Karitsat eivät ahmi väkirehua liikaa, mikäli sitä on jatkuvasti tarjolla.

Uuhen urakka on ohi

Vieroituksessa uuhet siirretään mahdollisimman etäälle karitsaista. Se, että eläimet eivät kuule tai niillä ei ole näköyhteyttä toisiinsa, helpottaa vieroitusta. Muutama päivä ennen vie-

KÄÄNNÄ

Pienille karitsoille parasta!

Karitsa-Krossi mure

- Monipuolinen ja maittäva kasvatusrehu karitsoille, sopii myös uuhille
- Runsaasti kotimaista kauraa
- Sisältää Progutin, joka tukee suolistoterveyttä ja vastustuskyvyn kehittymistä
- 30 kg säkki

www.hankkija.fi
www.suomenrehu.fi

SprayFo Lamb

- Maidonkorvikkeeksi sopiva juomarehu karitsoille
- Korkea sulavuus ja hyvä liukenevuus tukevat hyvää kasvua ja suolistoterveyttä
- Sisältää karitsoille tärkeän ja optimaalisen vitamiini- ja kivennäistäydennyksen
- 10 kg säkki

Hankkija

Lammasta lautaselle, karitsaa kaikkiin keittiöihin

Ostamme sekä teemme rahtityötä.

Tilateurastamo Kouvolassa

www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

roitusta uuhet ehdytetään maidosta heinä-olki-ruokinnalla ja väkirehujen antaminen lopetetaan. Väkirehujen määrää voi alentaa hieman jo loppuimetykskaudella. Utareterveyden kannalta ehdytys tehdään lähellä vieroitusta. Mikäli uuhien maidontuotantoa yritetään tyrehdyttää vähentämällä ruokintaa paljon ennen vieroitusta, saattavat maitoon tottuneet karitsat vahingoittaa utareta ja aiheuttaa utareulehdusriskin.

Heinä-olki-ruokintaa jatketaan vielä vieroituksen jälkeen, varmistaen maidontuotannon loppuminen. Vieroitukseen voi valmistautua suurentamalla karitsakamaria ja pienentämällä karitsoiden ja uuhien yhteistä tilaa, huomioiden laissa asetetut tilavaatimukset. Kun karitsakamari on järjestetty viihtyisäksi ja tilavaksi, karitsat viettävät siellä enemmän aikaa ja vieroitus sujuu helpommin, aiheuttaen mahdollisimman vähän stressiä eläimille. Karitsoiden jäädessä omaan tuttuun karsinaan vältetään niiden

Kuva: Reino Louko, Retronik

Vaneriseinäisistäkin aitaelementeistä on helppo koota karsinoita ja käytäviä. Umpinainen seinämä on lämpimämpi karitsaille, ja toimii myös vieroituksessa antamalla näköesteen. Retronik esitteli uutta aitamalliaan Farmarissa viime kesänä.

stressiä ja edesautetaan hyvän kasvun jatkumista. Karitsoita tarkkaillaan tiiviisti vieroituksen jälkeen, että mahdolliset kasvun hidastumiset tai muut ongelmat huomataan ajoissa ja niihin pystytään puuttumaan.

Onnistuneita karitsointeja jokaiseen lampolaan!

SEURAA,
ANALYSOI,
TEE TARVITTAVAT
MUUTOKSET
+ NUKU!

Kotimaista Startti –maitojuomaa on karitsan turvallista imeä

Startti-maitojuoma on korkealaatuinen suomalaisesta maitoraaka-aineesta valmistettu kotimainen juomarehu.

Toimii hienosti:

- Kotimaisesta maidosta valmistettu
- Erinomainen liukenevuus
- Hyvä saatavuus kautta maan

Käyttö: Sekoita noin 1 dl (58 g) Startti-jauhetta 2 desilitraan +40 asteista vettä ja käytä tarpeen mukaan, esimerkiksi:

Karitsan ikä/vrk	Kerta-annos dl juomaa	juottokertoja päivässä
1	0,5-1,0	5-6
2-7	1,0-2,0	4-5
8-14	3,0-4,0	3-4
15-28	4,0-6,0	3
29-42	5,0-6,0	2

Hyvä saatavuus:

Startti-maitojuomaa on saatavana lampaan kasvattajille meijereiden myymälöistä sekä K-Maatalouskaupoista.

Uusi Startti-maitojuoma
– parasta alkuruokintaan

www.valio.fi/startti

Luomalan tilalla karitsa saa aina reilusti terniä

Ulla ja Antti Mäkelän jalostuslampolassa Luomalan tilalla karitsointia tarkkaillaan tiiviisti. Etukäteen tehdyt pienryhmät helpottavat seuranta. Karitsojen reilu terniannos varmistetaan lisämaidolla.

Luomalan tila Perhossa on yksi Suomen 17 jalostuslampolasta. Tilalla kasvatetaan ruskeita ja mustia suomenlampaita, joista ruskeiden osalta tila on hyväksytty jalostuslampolaksi. Tuotosuuhia on noin 90. Uuhivalinta perustuu karitsatuotokseen; karitsoiden kasvu ja teurastulokset käydään tarkasti läpi. Punnitusten tärkeys korostuu, ilman punnitustuloksia ei uuhien tuotosta pysty mittaamaan. Ennen astutusta uuhien utareet käydään läpi, samoin kuntoluokat. Uuhia uudistetaan vuosittain noin 15–20 prosenttia, ja ensikot poikivat yli yksivuotiaina ensimmäisen kerran. Karitsat kasvatetaan pääosin sisällä, koska tilalla on siirrytty syyskaritsointiin. Uuhet laiduntavat kesän, ollen hyvässä kunnossa syksyllä poikiessaan. Liikunta auttaa karitsointien sujumisessa.

Karitsointi on tarkkuutta vaativaa aikaa

Mäkelän lampolassa uuhia tarkkaillaan tiiviisti. Isäntä mainitsee tarkkailun olevan joskus hankalaa; uuhi ei kipuaan näytä, joten eläimiä on katseltava huolella. Tarvittaessa synnytyksessä autetaan. Useimmiten apua joutuu antamaan virheasentojen vuoksi. Lisäksi uuhelle annetaan vetoapua, jos karitsoita syntyy monta, ettei eläin väsähdä liikaa. Lampolan valvontakamera tuo helpotusta karitsointien valvontaan. Uuhet karitsoivat pienissä ryhmissä, joihin ne on jaettu hyvissä ajoin ennen karitsointia. Heti karitsoinnin jälkeen

Monikkovuonueissa lisämaidon annetaan tarpeen mukaan uuhien maidontuotannon tueksi useita kertoja päivässä.

ne siirretään yksilökarsinoin karitsoineen. Yksilökarsinassa uuhet saavat olla vähintään neljä päivää, jonka jälkeen ne siirretään 4–5 uuhien ryhmiin, josta noin viikon jälkeen isompaan, noin 30 eläimen ryhmään. Pienet ryhmät, joita yhdistellään myöhemmin, on Mäkelöiden mielestä hyvä ja toimiva juttu. Uuhien ja karitsoiden seuranta on helppoa ja yhdistämiset sujuvat vaivatta. Uuhet ryhmitellään myös karitsaluvun mukaan, näin ruokinta ja karitsoiden seuranta ja mahdollinen lisäruokinta on helppoa ja karitsat kasvavat tasaisesti.

Terniä ja tuttipullostas lisäpotkua

Karitsointien valvontaan kuuluu Mäkelän lampolassa oleellisena osana ternimaidon varmistaminen jokaiselle karitsalle. Uuhien utareet tarkistetaan, että maitoa tulee, ja monikkokaritsille juotetaan lisäksi lehmän ternimaitoa varmistamaan riittävä ternimaidonsaanti. Terniä annetaan reilusti, osa karitsoista juo yli 2 desiä ensihöppyyä.

Monikkovuonueissa lisämaidon annetaan tarpeen mukaan uuhien maidontuotannon tueksi, aluksi useita kertoja päivässä, myöhemmin kaksi kertaa päivässä noin puolilitraa/karitsa. Tuttipulloorumba on työlästä, mutta tarpeellista, kun halutaan taata karitsaille hyvä alkuunlähtö. Karitsalle tehdään myös karitsabaarit, joissa niille on tarjolla karitsarehua, heinää ja vettä. Myöhemmin karitsarehuun aletaan sekoittamaan täysrehua, josta pikku hiljaa siirrytään täysrehun syöttöön. Ruokinnanmuutokset tehdään hitaasti.

Uuhet ja karitsat vieroitetaan toisistaan asentamalla väliaitoihin vanerit, että näköyhteyttä ei ole. Uuhi- ja pässikaritsat saavat kasvaa tutussa ryhmässä noin kolmikuiseksi saakka, jonka jälkeen eläimet erotellaan sukupuolen mukaan. Vieroitus tehdään noin 10-viikkoisena, alle 8-viikkoisena vieroitusta isäntä ei suosittele – muuten karitsoiden kasvu kärsii.

Sini Sillanpää

Kuva: Sini Sillanpää

Luomisen syyt esiin

Ennenaikaiset syntymät, luomiset, sekä kuolleena tai heikkoina syntyneet karitsat ovat lampurille ikäviä tapahtumia. Jos näin käy, on tulevien tapausten ehkäisemiseksi hyvä selvittää, mistä ne johtuvat.

Teija Kokkonen

erikoistutkija, Eläintautibakteriologian ja -patologian tutkimusyksikkö, Evira

Lampaan ja vuohen tarttuvista luomisen aiheuttajista useat ovat myös zoonooseja, eli ne voivat aiheuttaa sairastumisia myös ihmisillä. Osa luomisen aiheuttajista kuuluu lisäksi Suomessa vastustettaviin eläintauteihin. Jos useampi kuin yksi uuhi luo, siitä olisi hyvä aina ilmoittaa eläinlääkärille, ja miettiä samalla jo näytteenottoa. Normaalioloissa alle 2 prosenttia tiineyksistä päättyy luomiseen. Syitä voidaan selvittää laboratoriossa tutkimalla sikiöitä, jälkeisiä ja uuhien verinäytteitä. Jälkeisten lähettäminen sikiön mukana on tärkeää, sillä joidenkin taudinaiheuttajien kohdalla ainoat havaittavat muutokset löydetään istukasta.

Älä aikaile näytteenotossa

Mikäli luomisia on useita lyhyellä aikavälillä tai enemmän kuin 2 prosenttia vuositasona, tulisi syitä luomisiin selvittää ja lähettää näytteitä laboratoriotutkimuksiin tartunnallisten luomisen aiheuttajien poissulkemiseksi. Luotuja sikiöitä tai kuolleena tai heikkoina syntyneitä karitsoita sekä jälkeisiä tulisi ottaa näytteeksi mieluiten useammalta luoneelta uuhelta tai kutulta. Näytteet tulee lähettää laboratorioon mahdollisimman pian luomisen tapahtuttua. Ole myös heti yhteydessä kunnaneläinlääkäriin, joka ottaa tarvittaessa verinäytteitä vähintään viidestä, ensisijaisesti luoneesta, uuhesta maksuttomaan brusellaseurantaan. Samoista verinäytteistä voit pyytää tehtäväksi maksullisen luomistutkimuspaketin, johon kuuluvat tutkimukset mm. Chlamydiafilan ja Q-kuumeen varalta. Lähetysohjeet ja lähetteet löydät evira.fi -sivuilta.

Luomistensyy on mahdollista selvittää vain laboratoriotutkimuksilla. Tärkeintä on poissulkea mahdolliset tartunnalliset luomisen aiheuttajat. Niitä

Jodin puutteen aiheuttama kilpirauhasten suurentuminen eli struma karitsalla.

ei onneksi valtaosassa näytteitä todeta. Ei-tartunnallisina luomisen syinä sikiönäytteissä voidaan todeta rakenteellisia kehityshäiriöitä sekä seleenin ja jodin puutteeseen liittyviä muutoksia. Laboratoriotutkimusten ohessa, ja

varsinkin, jos tartunnallisia luomisen aiheuttajia ei todeta, luomisen syiden selvittämiseksi on tarpeen eläinlääkärin tekemä terveydenhuoltokäynti, jossa voidaan käydä läpi missä tiineyden vaiheissa ongelmia ilmenee,

Kuva: Evira

onko karitsoiden varhaiskuolleisuutta, ja miten ongelmat ovat alkaneet. Samalla tarkastetaan rehujen laatu ja ruokinta, vitamiinien ja hivenaineiden saanti sekä eläinten kunto.

Tartunnalliset ja ei-tartunnalliset syyt

Luomisen syyt voidaan jaotella tartunnallisiin ja ei-tartunnallisiin. Tartunnallisen luomisen taustalla on jokin taudinaiheuttaja, kuten bakteeri (esim. *Listeria*), virus (kuten Schmallenbergvirus) tai alkueläin (esim. Toksoplasma). Ei-tartunnallisen luomisen voi aiheuttaa esimerkiksi myrkytys, uuden aliravitsemus ja puutostaudit (jodi, seleeni), sikiön kehityshäiriö tai muu tiineyttä häiritsevä tekijä.

Eviran luomistutkimuksissa todettua

Lampaiden ja vuohien tautitilanne Suomessa on hyvä, eikä meillä esiinny

monia maailmalla yleisiä luomisen aiheuttajia. Viime vuonna yhdellä lammastilalla todettiin kuitenkin 20 vuoden tauon jälkeen muualla tavallinen luomisen aiheuttajabakteeri *Campylobacter fetus* ssp. *fetus*. Uutena tartuntana tilalla se voi aiheuttaa luomisen jopa viidenneksellä tiineistä uuhista.

Kymmenen vuoden aikana Evirassa on tutkittu 325 sikiönäytettä 125 tilalta. Suomessa todettuja tavallisia luomisen aiheuttajia ovat *Toxoplasma gondii* -alkueläin, *Listeria monocytogenes* -bakteeri ja jodin puute. Toksoplasma ja *Listeria* ovat rehuperäisiä tartuntoja. Toksoplasman lähteenä on nuorten kissojen ulosteiden saastuttama rehu, ja *Listeria* liittyy tavallisimmin huonolaatuisen säilörehuun. Muita löydöksiä ovat satunnaiset bakteeri-infektiot, kuten *Bacillus licheniformis*, *Yersinia pseudotuberculosis* ja *E.coli*.

Schmallenbergviruksen aiheut-

tamia sikiöepämuodostumia todettiin lampailla kevättalvella 2013. Sen jälkeen Schmallenbergvirusta ei ole meillä todettu, mutta näytemäärät ovat olleet pieniä. Vuoden 2018 aikana Evirassa on tarkoitus selvittää Schmallenbergviruksen ja Q-kuumeen esiintymistä Suomessa tutkimalla vastaaineita pienten märehäntijöiden teuras-tamoverinäytteistä.

”Suomessa todettuja tavallisia luomisen aiheuttajia ovat *Toxoplasma gondii* -alkueläin, *Listeria monocytogenes* -bakteeri ja jodin puute.”

RETRONIK

lammaskalusteet

- pyöröpaalihäkit
- käsittelyaidat
- hoito-/eläinportit
- juomakupit + suojakaaret
- stopparit + rännityslaitteet
- ruokintakourut (muovi tai metalli)

ELÄINTEN HYVINVOINTIIN
Karitointikarsinat, joihin sopivat
Heinärit ja Sangonpitimet

RETRONIK Ky

Raija 040 7022 162, Reino 050 521 0082
www.retronik.com
rareko105@gmail.com

REHU-ÄSSÄ OY

- LAMMASKIVENNÄISIÄ myös luomutuotantoon hyväksytyt.
- NUOLUKIVET myös luomutuotantoon hyväksytyt.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY

PUH: 06 344 4433

FAX: 06 344 4432

email: rehuassa@rehuassa.fi

Tmi Janne Mäkeläinen

AESCU LAP KONEET,
TARVIKKEET,
TERIENTEROITUKSET
JA HUOLLOT

rantsi

Honkasaarentie 98,
32200 Loimaa
040 835 5233
makelainen@hotmail.com

Ostamme kaikenikäisiä lampaista ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkuu
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

Sairaam lampaan ja vuohen hoitaminen

Omistaja tai eläimen hoitaja on tärkein yksittäinen tekijä eläimen hyvinvoinnille. Hoitajan kyky tunnistaa sairauden ensioireet ja halu huolehtia sairaasta eläimestä ovat avaimet nopeaan ja tehokkaaseen hoitamiseen.

Ann-Helena Hokkanen

ELT, maatalousyrittäjä, ann-helena.hokkanen@helsinki.fi

Lampaiden ja vuohien sairauden oireet on tärkeää havaita mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta tilanteeseen voidaan puuttua nopeasti. Monen sairauden ennuste on sitä parempi, mitä nopeammin hoito saadaan aloitettua. Kivunlievitys olisi aina aloitettava mahdollisimman ripeästi. Yleensä sairauden ja kivun ensioireet liittyvät eläimen olemuksen ja käyttäytymisen muutoksiin. Hoitajan onkin tunnettava hyvin eläintensä normaali käytös ja luonne.

Parhaan hoidon takaamiseksi eläinten omistajat ja hoitajat tarvitsevat tietoa sairaiden eläinten käyttäytymisestä, sairauksista ja niiden hoitamisesta sekä kivun hoitamisen mahdollisuuksista ja hyödyistä. Myös sairauksien ennaltaehkäisy oikean ruokinnan, hyvien olosuhteiden, eläinten hyvän käsittelyn ja tilan huolellisen tautisuojausten avulla ovat tärkeitä. Negatiivisen stressin ehkäiseminen parantaa eläinten vastustuskykyä.

Sairastuminen muuttaa käyttäytymistä

Tulehdus on elimistön puolustusreaktio mihin tahansa sitä kohdanneeseen vaurioon, ei pelkästään bakteerien tai virusten aiheuttamaan sairauteen. Esimerkiksi haavojen paranemisessa tulehdusreaktiolla on suuri merkitys. Se on hyvin monimutkainen reaktio, jonka avulla keho pyrkii minimoimaan elimistöön kohdistuvat vauriot, tyrehtyttämään verenvuodot, taistelemaan taudinaiheuttajia vastaan, poistamaan elimistölle vieraat aineet sekä korjaamaan syntyneet vahingot. Tulehtuneeseen kohtaan siirtyy verenkierrosta elimistön puolustussoluja, joiden tehtävänä on tappaa taudinaiheuttajia, syödä kuol-

lutta kudosta ja hälyttää paikalle lisää puolustusjoukkoja. Tutut tulehduksen merkit turvotus, punoitus, kuumotus ja aristus johtuvat toimintaa tulehduspaikalla johtavien ja organisoivien tulehduksen välittäjäaineiden toiminnasta. Näiden aineiden vaikutuksesta vaurio paikalle kertyy nestettä ja paikalle muodostuu tulehduseritettä, joka koostuu kuolleista bakteereista, tuhoutuneesta kudoksesta ja tulehdussoluista. Tulehduksen välittäjäaineet myös aiheuttavat kipua ja kivulle herkistymistä, jotta eläin osaisi varoa vaurioitunutta kohtaa.

Tulehdusreaktioon liittyvät välittäjäaineet myös saavat aikaan tulehdussairauksille tyypillisen sairauskäyttäytymisen, jolla on suuri merkitys eläimen toipumiselle. Tyypillisesti tulehdussairauteen, kuten utare- tai hengitystietulehdukseen, sairastuneelle eläimelle nousee kuume, se muuttuu apaattiseksi ja sen kiinnostus ympäristöä sekä ihmisiä ja lajitovereita kohtaan vähenee. Sairas lamma tai vuohi haluaa levätä ja nukkua enemmän kuin terveenä. Mahdollisuus riittävään lepoon onkin erityisen tärkeää toipumisen kannalta. Syömiseen ja märehittämiseen käytetty aika vähenee sairaana. Sairastunut eläin myös vähentää sosiaalista kanssakäymistä ja haluaa olla omissa oloissaan eikä esimerkiksi leiki muiden mukana. Kehonhoitoon käytetyn ajan väheneminen näkyy nopeasti nuhjuisuutena. Muita merkkejä sairaudesta ja kivusta voivat olla epänormaalissa asennossa seisominen tai makaaminen, pään ja korvien riiputtaminen ja ravistelu, hampaiden narskuttelu, levottomuus ja ontuminen. Eläin myös aristaa kipeää kohtaa ja voi varoa liikkumasta. Kipu voi myös muuttaa eläimen ilmettä.

Sairauskäyttäytyminen edistää toipumista

Sairastunut eläin kokee voimakasta tarvetta muuttaa käyttäytymistään. Muutokset ovat erittäin tarkoituksenmukaisia ja hyödyllisiä. Sairauskäyttäytyminen onkin elimistön hyvin organisoitu, aktiivinen reaktio tulehdukseen. Sairaam eläimen puolustusjärjestelmä, hermosto ja elimistön tasapainoa säätelevä koneisto toimivat yhteistyössä, jonka tarkoituksena on puolustaa elimistöä taudinaiheuttajaa vastaan ja nopeuttaa toipumista. Käyttäytymisen muutoksilla sairastunut eläin siirtää elimistön voimavaroja sairaudesta selviämiseen. Lepo on tärkeää, ja eläin käyttääkin enemmän aikaa maaten kuin normaalisti. Energiaa säästetään puolustusjärjestelmän käyttöön. Toipumisen kannalta vähemmän tärkeät asiat, kuten ympäristön tutkiminen, kiimakäytös, tappelut ja leikkiminen vähenevät selvästi. Sairas eläin nukkuu normaalia enemmän ja kokee tarvetta vetäytyä rauhalliseen ja turvalliseen paikkaan sairastamaan.

Kuume nostaa elimistön lämpötilaa ja sillä pyritään edistämään puolustusjärjestelmän toimintaa sekä estämään taudinaiheuttajien lisääntymistä. Ruokahalun laskun kaikkia syitä ei tiedetä, mutta sen arvellaan johtuvan siitä, että energiaa ei kulu ruuan etsimiseen eikä ruuansulatukseen. Sairaam eläimen syömistä ja juomista voikin joskus lisätä järjestämällä maittavaa ruokaa ja vettä mahdollisimman helposti saataville. Sairauskäyttäytyminen myös suojelee eläintä ja sen laumatovereita. Rauhallinen käyttäytyminen vähentää riskiä loukkaantua ja omiin oloihinsa vetäytyminen voi suojella lauman muita jäseniä tartunnalta.

Tarjota potilaalle hyvät olot

Sairaalle lampaalle tai vuohelle on eduksi, että sen karsinassa on runsaasti hyvälaatuista, puhdasta ja kuivaa kuiviketta. Silloin potilas pysyy lämpimänä ja voi maata, levätä ja nukkua tarpeeksi. Sairas eläin tuntee olonsa usein viluiseksi, pyrkii hakeutumaan lämpimään paikkaan ja säästämään lämpöä esimerkiksi makamalla jalat kehon alla. Tämä johtuu kuumeen noususta. Kylmyys lisää kuumeisen eläimen epämukavaa oloa ja se kylmettyy helposti. Kylmästä kärsivän eläimen on suunnattava elimistön voimavaroja paranemisen sijaan lämmöntuotantoon. Sairaana eläimen, varsinkin kilin tai karitsan, lämpötiloudesta täytyy huolehtia hyvin, sillä kylmettyminen rasittaa niiden elimistöä ja häiritsee lepoa ja nukkumista. Tämä on hyvin haitallista sairaudesta toipumiselle ja altistaa jo valmiiksi sairauden rasittaman elimistön muille taudinaiheuttajille. Olki on sairaille eläimille paras kuivike, sillä se eristää hyvin lämpöä ja siitä saa turvallisen pesän, johon kaivautua.

Kylmyys, epämukavuus, turvatomuuden tunne ja pelko voivat siis häiritä sairauskäyttäytymistä, samoin kipu. Sairauskäyttäytymisessä oleellista onkin se, minkä eläin kokee tärkeäksi. Jos eläin kokee vaaran uhkaavan, varuillaan oleminen on tärkeämpää kuin lepääminen. Turvallisuuden tunne ja kivuttomuus edistävätkin sairaa eläimen paranemista ja lisäävät sen hyvinvointia.

Eläinten turvallisuudentunnetta voi lisätä hyvällä käsittelyllä, hoidolla ja olosuhteilla. Saaliseläiminä lampaille ja vuohille tärkeää on johdonmukainen käsittely ja rutiinit. Asioiden on hyvä tapahtua niin, että eläimet pysyvät ennakoimaan hoitajan toimia. Laumaeläimenä lampaat ja vuohet saavat myös turvaa toisistaan, eikä potilasta pidä koskaan eristää laumasta. Sairaskarsinasta on oltava aina näkö- ja kuuloyhteys lajitovereihin.

Kipua on tärkeää hoitaa

Tehokkaan kivunlievityksen on todettu

nopeuttavan eläinten paraneamista. Lampaiden ja vuohien kipua voidaan hoitaa lääkkeillä kuten rauhoitteilla, puudutteilla, tulehduskipulääkkeillä sekä esimerkiksi opioideilla. Myös muut tavat hoitaa kipua ovat tärkeitä, kuten sairaan sorkan hoitaminen, suurten haavojen ompeleminen tai esimerkiksi nyrjähtäneen nivelen kylmäminen. Toimenpiteiden ja leikkausten yhteydessä on tärkeää hoitaa kipua jo ennen kivuliaaksi tiedetyn asian tekemistä. Siksi ennen toimenpidettä eläinlääkäri rauhoittaa potilaan, puuduttaa toimenpidealueen ja antaa tulehduskipulääkettä sekä mahdollisesti myös muuta kipua lievittävää lääkettä. Lisäksi kipua voidaan hoitaa esimerkiksi synnytysavun yhteydessä epiduraalipuudutuksella.

Tulehduskipulääkkeet ovat tärkeässä roolissa tuotantoeläinten kivunlievityksessä, varsinkin erilaisten vammojen ja tulehdussairauksien kivun hoidossa. Lääkkeet lievittävät kipua, laskevat kuumetta, hillitsevät tulehdusta sekä vähentävät kivulle herkistymistä. Niistä on saatavilla käytännöllisiä ja tehokkaita valmisteita, joita myös omistaja itse voi antaa eläimilleen. Kuten kaikilla lääkkeillä, myös tulehduskipulääkkeillä on haittavaikutuksia. Useimmat niistä liittyvät ruuansulatuskanavan ärsytykseen sekä munuaisten toimintaan. Siksi lääkkeitä on annettava varoen ruuansulatuskanavan sairauksista

”Käyttäytymisen muutoksilla sairastunut eläin siirtää elimistön voimavaroja sairaudesta selviämiseen.”

kärsiville sekä kuivuneille eläimille. Yleensä tulehduskipulääkkeet ovat kuitenkin oikein käytettyinä turvallisia.

Vuohille ja lampaille käytetään usein nautojen lääkkeitä. Annostuksessa on aina noudatettava eläinlääkärin ohjeita, sillä lampaille ja vuohille sopivat tulehduskipulääkeannokset voivat erota nautojen annoksista. Ihmisten valmisteita ei tule antaa ollelleen. Tulehduskipulääkkeet annetaan lampaille tai vuohille suun kautta tai pistoksena nahan alle. Lihakseen näitä ei tule pistää, sillä ne ärsyttävät kudoksia ja voivat aiheuttaa pahoja vammoja potilaiden pieniin lihaksiin.

Antibiootit hoitavat bakteerien aiheuttamia

Antibiootit ovat aineita, jotka tappavat bakteereita tai hidastavat niiden kasvua. Bakteerien aiheuttamiin tulehduksiin käytetään yleensä penisilliiniä. Virusten aiheuttamiin sairauksiin antibiootit eivät tehoa. Antibioottihoidon tulisi aina perustua tietoon taudinaiheuttajasta, esimerkiksi utaretulehduksen yhteydessä maitonäytteeseen, jotta eläintä voidaan hoitaa parhaalla mahdollisella lääkkeellä. Antibioottihoidon täytyy aina olla hyvin perusteltu, sillä eläinten ja ihmisten antibioottien käyttöä on syytä rajoittaa. Bakteerit kehittävät helposti vastustuskykyä erilaisille antibiooteille, jos niille annetaan siihen runsaasti tilaisuuksia. Varsinkin

KÄÄNNÄ

tuotantoeläinten lääkintää joudutaan usein rajoittamaan, jotta antibiootteja ei päätyisi eläinten ja ihmisten ympäristöön ja ruokaan. Näin ihmisille, mutta myös eläimille, tarkoitetuilla lääkkeillä olisi tehoa taudinaiheuttajia vastaan myös tulevaisuudessa. Jotkin antibiootit on varattu Suomessa vain ihmisten hoitoon, eikä niitä saa antaa eläimille. Antibiootit annostellaan vuohille ja lampailla pistoksina nahan alle. Suun kautta ei saa antaa aikuisille märehäijöille antibiootteja, koska ne voivat tappaa pötsin normaalin mikrobiston ja aiheuttaa pahimmassa tapauksessa potilaan kuoleman.

Myös tukihoito on tärkeää

Joskus lammas tai vuohi sairastuu niin pahoin, että se tarvitsee erityistä tuki- ja nestehoitoa parantuakseen. Tällöin on mahdollista antaa eläimelle suonensisäistä nestehoittoa, kuin ihmiselle ”tiputuksessa”. Suonensisäinen nestehoito on erittäin tehokasta ja moni potilas hyötyy siitä paljon. Se ei myöskään ole niin vaikeaa, hidasta ja kallista kuin yleisesti luullaan. Suonensisäisen nestehoidon lisäksi lampaalle ja vuohelle voidaan letkuttaa nesteitä, suoloja ja ruuansulatuksen toimintaa parantavia lääkkeitä suoraan pötsiin. Joskus, esimerkiksi poikimahalvauksen yhteydessä, annetaan myös kalsiumia suonensisäisesti. Laidunhalvauksen hoitoon tarvitaan run-

”Lampailla ja vuohille voidaan käyttää vain tuotantoeläimille hyväksyttyjä lääkevalmisteita, joille on voitu määrittää varoajat lihalle ja maidolle.”

saasti magnesiumia sisältäviä nesteitä. Tiineystöksen yhteydessä potilas tarvitsee glukoosia ja B-vitamiineja. Lampaan ja vuohen tuki- ja nestehoidossa voidaan hyvin käyttää nautojen lääkkeitä, kunhan annokset suhteutetaan näiden eläinten tarpeeseen.

Lääkitse oikein

Lampaita ja vuohia lääkittäessä on aina muistettava, että ne ovat Suomessa tuotantoeläimiä. Niitä voidaan pitää myös seura- ja harraste-eläiminä, mutta silloinkin niihin sovelletaan lääkintätilanteissa tuotantoeläinten lääkinnästä säädettyjä lakeja ja ase- tuksia. Lampailla ja vuohille voidaan käyttää vain tuotantoeläimille hyväksyttyjä lääkevalmisteita, joille on voitu määrittää varoajat lihalle ja maidolle. Kaikille lääkkeille varoaikoja ei voida määrittää tai määrityksiä ei ole tehty ja jotkin lääkkeet voivat aiheuttaa haittaa ihmisille. Siksi niiden käyttö tuotantoeläimille on kielletty, jotta lääkettä ei päätyisi maitoon tai lihaan.

Sairaana eläimen hoidosta kannattaa aina päättää yhdessä oman eläinlääkärin kanssa. Tämä on tärkeää, sillä lääkkeet eroavat toisistaan ominaisuuksiltaan, haittavaikutuksiltaan,

varojailtaan sekä annostelultaan eivätkä kaikki lääkkeet sovi lampailla tai vuohille. Osa voi olla jopa hengenvaarallisia. Monia naudoille tarkoitettuja valmisteita voidaan käyttää lampailla ja vuohille, mutta ei kaikkia. Osassa annostus on erilainen, sillä lampaat ja vuohet eivät ole pieniä lemmiä, vaan niiden elimistö toimii joissakin asioissa omalla tavallaan.

Tuotantoeläinten lääkkeet ovatkin nykyään lähes poikkeuksetta reseptilääkkeitä. Omistajan on pidettävä lääkityksistä kirjaa ja kirjanpito on pyydettyä esitettävä esimerkiksi valvontaviranomaisille. Kirjanpidosta on käytävä ilmi lääkityksen ajankohta, lääkityt eläimet, lääke, antoreitti, kuurin pituus, lääkkeen määrännyt eläinlääkäri sekä varoajat.

Lampaiden ja vuohien lääkintää tulisi tutkia lisää ja niille tulisi kehittää omia lääkevalmisteita helpottamaan lääkkeiden käyttöä ja annostelua. Suomessa sopivia lääkkeitä kuitenkin on jo saatavilla melko hyvin, samoin tietoa sopivista annoksista. Esimerkiksi kipua ei enää ole mitään syytä jättää hoitamatta. Omistajien ja eläinlääkäreiden koulutukset lampaiden ja vuohien lääkinnästä ovat tärkeitä. Tieto lääkkeistä ja niiden hyödyistä ja haitoista sekä esimerkiksi tehokkaan kivunlievityksen merkityksestä potilaan toipumiselle lisää omistajien ja eläinlääkäreiden mahdollisuuksia ja halua hoitaa potilaita entistä nopeammin ja paremmin.

Suomessa lampailla sopivia lääkkeitä on jo saatavilla melko hyvin, samoin tietoa sopivista annoksista. Kipua ei enää ole mitään syytä jättää hoitamatta.

Kuva: Eila Pennanen

Lampaalle loislääkitykset annostellaan matopyssyllä, jokaiselle yksilöllisesti ja valmiina liuoksena.

Kuva: Reijo Jokivuori

Ruuansulatuskanavan sukkulamato- tartuntojen hallinta lampailla

Lampaalla on useita erilaisia maha- ja suolistoloisia. Sukkulamadot ovat yksi tavallinen ongelmien aiheuttaja. Ne elävät lampaiden suolistossa ja erittävät madonmunia ulosteen joukkoon erityisesti keväällä ja kesällä. Laitumella tai jaloittelutarhassa, sopivan lämpimällä ja kostealla säällä, madonmunista kehittyy tartuttavia toukkamuotoja. Madonmunat voivat säilyä tartuntakykyisinä laitumella koko kesän, jopa talven yli. Sukkulamatojen aiheuttamat sairaudet ovat tavallisia erityisesti karitsoilla, joilla vastustuskyky loisia vastaan on vasta kehittymässä.

Eeva Mustonen

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri ELT, työskentelee Helsingin yliopiston Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen osastolla Mäntsälässä

Johanna Rautiainen

eläinlääketieteen lisensiaatti, työskentelee Lammasmaailma Oy:n asiantuntijaeläinlääkärinä.

Miia Kontturi

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri, työskentelee Eivasssa, Eläinten terveyden- ja lääkitsemisen yksikössä

Tuotantovaiheen mukaisesti ruokitulla eläimellä on hyvä vastustuskyky loisia vastaan. Ruokinnan onnistumista seurataan parhaiten kuntoluokituksen ja punnituksen avulla. Vastustuskyvyn lisäksi loistartunnan pitäminen vähäisenä on tärkeä osa loishallintaa. Loismunista puhdas aloituslaidun on erittäin tärkeä. Tartunnan mahdollisuus moninkertaistuu, jos lampaita on liikaa laidunalaan nähden. Hyvin suunniteltu laidunkierto vähentää tartunnan mahdollisuutta. Lopputiineet ja imettävät uuhet sekä vieroitetut karitsat ovat

erityinen riskiryhmä. Ostoeläimet ovat riski uusille loistartunnoille.

Säännöllinen näytteenotto auttaa päätöksissä

Ulostenäytteiden avulla kartoitetaan eläinten loistaakkaa. Kartoituksen avulla ennakoitetaan loistartunnan määrää, ennaltaehkäistään vakavia sairastumisia sekä karsitaan tarpeettomia lääkityksiä. Kartoituksen avulla suunnitellaan seuraavat näytteenotot, laidunnus sekä uuhien ja karitsoiden mahdollinen loislääkitys.

KÄÄNNÄ

Hyvin suunniteltu laidunnus vähentää madonmunien määrää ja tartunnan mahdollisuutta.

Suosittelava ajankohta kartoittaa uuhien loistaakkaa on huhtikuussa karitsoinnin jälkeen. Jos tilan loispaine on korkea, voidaan uuhet tutkia syksyllä sisäänoton yhteydessä. Karitsoiden loistaakkaa kartoitetaan laidunkauden aikana. Kun ensilaidun on mahdollisimman puhdas loismunista, eli laidunalue ei ole ollut käytössä edellisenä kesänä, karitsojen tartunnan saanti myöhästyy ja vastustuskyky pääsee kehittymään. Loistilannetta voi olla tarpeen seurata jopa 3-4 viikon välein ja riittävän pitkälle syksyyn. Yleensä laidunten loismäärä kasvaa heinäkuun lopusta alkaen. Ongelmien ensioire on kasvun hidastuminen, joten karitsoiden säännöllinen punnitus

Suositus on, että ulostenäytteet ovat yksilönäytteitä saman laidunryhmän saman ikäisiltä eläimiltä. Tarvitessa laboratorio voi yhdistää näytteet ryhmänäytteeksi. Tarkista laboratoriokohtaiset näytteenotto-ohjeet! Ulostenäytteiden tulokset ilmoitetaan loismunien määränä grammassa ulostetta. Merkittävimpiä taudinaiheuttajia ei pystytä erottamaan ja niiden yhteen-

*Hyväkuntoinen aikuinen lammas kestää hyvin loistaakkaa. Muista säännöllinen kunto-
luokitus.*

laskettu määrä ilmoitetaan Strongylida madonmunina. Ongelmatilanteissa raadonavauksista on suuri apu.

Loistorjuntasuunnitelma hyvinvointikorvauksessa

Lammastilat voivat valita hyvinvointikorvauksen yhtenä vaihtoehtona lois-

torjuntasuunnitelman. Suunnitelma sisältää suositukset laidunkierron toteuttamisesta ja loislääkityksestä. Nämä suositukset perustuvat tietoihin tilan eläinmäärästä, loistaakasta (ulostenäytteet), laidunten määrästä ja laidunnuksen toteutuksesta. Suunnitelman tekee eläinlääkäri yksin tai

”Yleensä laidunten loismäärä kasvaa heinäkuun lopusta alkaen. Ongelmien ensioire on kasvun hidastuminen, joten karitsoiden säännöllinen punnitus kannattaa.”

yhteistyössä lammasasiantuntijan kanssa esimerkiksi siten, että eläinlääkäri vastaa loislääkinnästä ja lammasasiantuntija vastaa laidunnussuunnitelmasta.

Loislääkityksissä vähän vaihtoehtoja

Eläinlääkäri päättää lampaiden loislääkityksistä yhteisymmärryksessä omistajan kanssa. Päätöksen pohjana ovat ulostenäytetutkimukset ja esitiedot tuotantovaiheesta ja laitumista. Lampaille on saatavilla vähän myyntiluvallisia lääkevalmisteita. Eläinlääkäri joutuu lääkevalinnassaan turvautumaan usein kaskadisäännöksiin eli käyttämään toiselle tuotantoeläinlajille hyväksyttyä lääkevalmistetta tai lampaille hyväksyttyä erityislupaval-

mistetta. Lampaille ja vuohille ei saa käyttää ihmisten, koirien eikä kissojen lääkkeitä.

Jos käytetään toiselle tuotantoeläinlajille hyväksyttyä loislääkettä, on aina noudatettava eläinlääkärin antamaa kirjallista ohjetta, koska osaa pakkauksen tiedoista ei voi soveltaa toiselle eläinlajille käytettäessä. Eläinlääkärin antamassa ohjeessa on lääkkeen oikea annostus, varo aika sekä muut asiat, jotka eläinlääkäri on lääkkeestä omistajalle aina annettava. Loislääkitykset kirjataan lääkekirjanpitoon samaan tapaan kuin muutkin lääkkeet ja eläinlääkärin antamat tiedot liitetään osaksi tätä lääkekirjanpitoa.

Lampaiden loislääkitykset annetaan suun kautta jokaiselle yksilöliseltä annosteltuna matopyssyllä.

Hyvä tapa on punnita lääkittävän ryhmän suurin eläin tai arvioida sen paino mahdollisimman tarkasti lääkintää varten.

Loiset voivat muuttua vastustuskykyiseksi (resistenteiksi) lääkkeille. Tämän vuoksi on tärkeää, että loislääkkeitä käytetään vain eläinlääkärin ohjeiden mukaisesti. Maailmalla loislääkeresistenssi on yleistä ja sitä esiintyy kaikkien eri loislääkeryhmien lääkkeille, myös uusille lääkeaineille.

”Loiset voivat muuttua vastustuskykyiseksi (resistenteiksi) lääkkeille. On tärkeää, että loislääkkeitä käytetään vain eläinlääkärin ohjeiden mukaisesti. Maailmalla loislääkeresistenssi on yleistä.”

Palvelut

- Sisäloistorjunta, papananäytteet
- Eläinlääkärin th-käynnit
- Tiineysneuvonta
- Ongelmatilanteiden selvitykset
- Laadunvarmistusohjelma

Tilaukset: lammasmaailma.fi

Lammasmaailma Oy

Metsälammentie 20, 34130 Ylinen, info@lammasmaailma.fi

Lammaslääkäri: puh. 0600 306 627 (maksullinen)

Puh. 040 524 9629

Lyötitilantie 449, 47540 LYÖTILÄ

HAEMONCHUS CONTORTUS SUKKULAMATO

PNA-värjäys nyt Movetilta!

Vastausaika: 1–3 arkipäivää
Näyte: tuoretta ulostetta noin 1/2 dl
Hinta: 54,25 € (sis. alv 24 %)

Eläindiagnostiikkalaboratorio Movet Oy

Bioteeknia 1, Neulaniementie 2 | 70210 KUOPIO | info@movet.fi | 050 502 0770

LABORATORIOPALVELUT
MOVET

Bonus Carnis teurastaa moduulissa

Kiteen Kesälahdelle helmikuussa valmistunut uusi teurastamo perustuu paikalle valmiina tuotuun moduuliin, joka on tarvittaessa siirrettävissä uudelleenkin. Asiakkaiksi odotetaan eniten lammastiloja.

Teksti ja kuvat **Terhi Torikka**

Valtatie 6:n varrella sijaitseva Purujärven entinen koulu on muuttunut alkuvuoden aikana teurastamoksi. Rakennuksen pätyyn liitettiin Kometos Oy:n Kauhajoella valmistama moduuli, jossa eläinten teurastus ja ruhojen jäähdytys tapahtuu. Leikkaamo ja pakastamo sekä sosiaalityilat ja toimisto on raken-

nettu koulun olemassa oleviin tiloihin. Pihalla on vanhasta eläinkuljetusautosta tehty odotustila saapuville eläimille.

Bonus Carnis Oy, joka suomeksi tarkoittaa hyvää lihaa, keskittyy etenkin lampaiden ja nautojen rahtiteurastuksiin, jalosteiden tekeminen on suunnitelmissa mahdollisesti myö-

hemmin. Luvat on haettu kaikille eläimille siipikarjaa lukuun ottamatta.

Eniten odotamme asiakkaita lammastiloja. Lihaa ainakaan tämä yhtiö ei tule ostamaan eikä myymään, keskitymme rahtityöhön. Teuraat leikataan asiakkaiden toiveiden mukaan, omistajat *Veli Pekka Uimonen* ja *Jari Paakkunainen* kertovat.

Teurastamon rakentaminen on sujunut hyvin, ja lupaprosessikin on ollut melko kivuton. Kometoksen moduuliteurastamo on valmistettu paljon ja myyty useisiin eri maihin. ”Tämä oli meille helppo, valmis paketti. Teurastamo olisi tarvittaessa mahdollista siirtää aika pienellä vaivalla muuallekin, jos tulisi tarve”, Paakkunainen sanoo.

Teurastamomodulin (vas. kuvassa rakennuksen oikeanpuoleisin osa) asennus paikalleen sähköineen ja viemäreineen vei neljä päivää. Veli Pekka Uimonen (sisäkuvassa vasemmalla) ja Jari Paakkunainen omistavat yrityksen puoliksi.

Moduuli maksoi noin 300 000 euroa ja koko investoinnin suuruus oli puoli miljoonaa. Yritys on saanut päätöksen investointituesta, joka alueella on 35 prosenttia.

Työvoimaa oppisopimuksella

Pääasiallisena teurastajana ja leikkaajana toimii Uimonen, Paakkunainen on toimitusjohtaja. Lisäksi yritys palkkaa oppisopimuksella koulutettavan työntekijän ja myös Paakkunainen opiskelee oppisopimuksella työn ohessa. Paakkunainen kasvat-
taa itse ylämaannautoja, ja suoramy lihaa. Tarve varmistaa eläinten teurastus lähellä innosti hänet mukaan hankkeeseen, kun lähellä sijaitsevan Louhen Lihan tiedettiin suunnittele-
van lopettamista. Se on Uimosen entinen työpaikka.

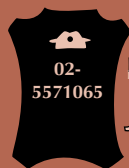
Yrittäjät arvioivat, että lampaita teurastetaan noin 1 500 vuodessa ja nautoja 200. Lisäksi kyselyjä on ainakin kaneista, sioista ja villasioista.

"Emme pelkää, ettei asiakkaita riittäisi. Ennemmin sitä, ehdimmekö tehdä kaikki", Uimonen ennako.

Asiakkaita odotetaan noin 120 kilometrin säteeltä, tosin ei kuitenkaan Venäjän puolelta, vaikka raja lähellä onkin. Laitoksen kapasiteetti olisi 8 nautaa tai 30 lammasta päivässä, mutta

nykyisellä työvoimalla siihen ei päästä. Moni on jo kysellyt teurastamolta töitä, mutta ainakaan toistaiseksi väkeä ei ole tarkoitus palkata enempää.

Muokkaamme lampaanvuotanne
KORISTETALJOIKSI
Myyimme myös erilaisia lammasturkist tuotteita

Rantasen **NAHKA**
JALOSTAMO Oy

38600 LAVIA

www.nahkajalostamo.fi

puh. 02 557 1065

Katso myynti-ilmoitus www.satakunnanyritysporssi.fi/4579

SUOMALAINEN LAMMAS – OSA 1,

JOSSA LAMMAS KESYTETÄÄN JA KYSYTÄÄN, MILTÄ
SUOMALAINEN LAMMAS NÄYTTÄÄ ARKEOLOGIN SILMIN

Teksti ja piirrokset **Kirsi Vertainen**

Eurooppalainen paimen lampaineen ja aitauksineen n. 1300-luvulta, alkuperäinen työ on Pietro Crescenzin piirroskuvitusta teoksesta "Opus ruralium commodorum".

Suomalainen lammas

Suomen lammasyhdistyksen 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi vuoden 2018 lehdissä ilmestyy artikkelisarja, jossa pohdiskellaan käsitettä suomalainen lammas. Mitä sillä tarkoitetaan, ja millainen se on ollut eri aikoina. Aihetta lähestytään arkeologian, kansatieteen ja kulttuurihistorian näkökulmista kulkien läpi historian aina tähän päivään saakka. Yksi artikkeleista on omistettu juhlavuottaan viettävälle Suomen lammasyhdistykselle, mutta sarja lähtee liikkeelle paljon kauempaa, ihmisen ja lampaan yhteisen taipaleen alusta, sillä olemme kulkeneet rinnan jo vuosituhsia. "Tämä on ollut upea matka" – kuten nykyään tavataan sanoa.

Ihmisen ja lampaan kumppanuus alkoi jo ennen ensimmäistäkään yhdistystä, ennen rotujen jalostamista, ennen kuin mitään yhteiskuntajärjestelmiä, saati valtioiden rajoja oli olemassakaan, eli noin 11 000 vuotta sitten Lähi-Idän alueella. Ennen varsinaista kesyttämistä tapahtui todennäköisesti tiedostamatonta esidomestikaatiota kahden sosiaalisen lajin, ihmisen ja villilampaan, lähentyessä toi-

siaan molemminpuolisen hyödyn nimissä. Tämä johti pitkällä aikavälillä geneettisiin muutoksiin, jotka helpottivat seuraavaa askelta eli domestikaatiota.

Kesyttämisaikataulusta on kaksi erilaista teoriavaihtoehtoa. Oliko ensin "muna vai kana" eli toisin sanoen kesytettiinkö ensin kotieläimet, ja sitten vasta aloitettiin maanviljely, vaiko toisinpäin. Toiset tutkijat ovat sitä

mieltä, että maanviljely ja paikoilleen asettuminen olivat domestikaation edellytyksiä, toiset taas arvioivat, että kotieläinten kesytys olisi edesauttanut kasvinviljelyn kehittämistä. Joka tapauksessa kotieläimet ja viljely yhdessä saivat aikaan sen, että entinen metsästäjä-keräilijä asettui aloilleen asumaan, ja näin mahdollistivat varhaisten sivilisaatioiden muodostumisen.

Miksi sitten vaivalloiseen kesyt-

tämispuuhaan ylimalkaan ryhdyttiin? Karjanhoito oli varmasti työläämpää metsästykseen verrattuna, eikä kaikista eläimistä saatavista hyödykkeistä ollut kesyttämisen alkuvaiheessa tietoa. Esimerkiksi villilampaiden turkki oli hyvin samankaltainen kuin vuohilla ja peuroilla, kaksi kerroksinen pitkinen ja karkeine päällyskarvoineen ja pehmeämpine pohjavilloineen, eikä varsinaisesta villapeitteestä voinut vielä puhua. Englantilainen tutkija *M.L. Ryder* on omassa, melko lailla tiiliskiven paksuisessa ja painoisessa, tutkimuksessaan ”*Sheep and Man*” esittänyt yhdeksi domestikaation syyksi eläinten käytön rituaalitarkoituksissa. Lampaat ja lehmät saattoivat olla hedelmällisyysriitteihin liittyviä uhrieläimiä, sillä niiden uhraaminen on vanhempaa perua kuin käyttö elintarvikkeena. Maitoa tuottavana ne olivat myös arvokkaampia elävinä. Vielä varhaisen keskiajan Englannissa 500–1000 jKr. tärkein lampaista saatu tuote oli maito. Villa ja lanta olivat sivutuotteita. Villasta tuli päätuote 1100-luvulla maidon jäädessä sivurooliin, ja villan voitotokulua kesti 1700-luvulle saakka, jolloin voimakas kaupungistuminen avasi markkinat lampaanlihalle.

Kesyyntyminen toi mukanaan geneettisiä muutoksia, ja vähitellen suurisarvinen ja -kalloinen, korkea ja ohutjalkainen mufloni muuttui pienemmäksi, sen sarvet ja kallo pieneneivät, niille kasvoi pidempi häntä ja paksummat ja lyhyemmät jalat. Vielä melko lailla villin sukulaisensa kalta-

Hermes-jumala kantaa olkapäillään sarvellista lammasta. Lampaalla on pitkä häntä, ”roomalainen” nenä ja Ryderin mukaan laadultaan hieno villa, mihin viittaavat ”pölkymäiset” tapulit. Nämä moderniin lampaaseen viittaavat ominaisuudet olivat nähtävissä jo noin 500 eKr, miltä ajalta reliefi on peräisin.

”Pohjois-Euroopan lyhythäntärotuihin laskettavat rodut, omat alkuperäisrotomme mukaan lukien, ovat Ryderin mukaan peräisin rauta-ajalta keskiajalle ulottuvalta ajanjaksolta eli jostakin 500 eKr.–1100 jKr. väliltä.”

teenä Soay-lampaat, joita elää yhä St. Kildalla, Skotlannin rannikolla Hebriidien saariryhmään kuuluvalla saarella. Muut Pohjois-Euroopan lyhythäntärotuihin laskettavat rodut, omat alkuperäisrotomme mukaan lukien, ovat Ryderin mukaan peräisin rauta-ajalta keskiajalle ulottuvalta ajanjaksolta eli jostakin 500 eKr.–1100 jKr. väliltä.

Suomen ensimmäiset lampaat

Lammasta kesytettäessä Suomea ei varsinaisesti ollut vielä olemassa. Oli vain mannerjäätikön alta vapautuvaa maata. Tätä maakaistaletta alkoivat asuttaa metsästystä ja kalastusta harjoittavat kivikauden pyyntiyhteisöt noin 8000-luvulta eKr. lähtien.

Noin 2500 eKr. Suomeen työntyi Baltiasta sotakirveskansojen haarauma, jota täällä nimitetään vasarakirveskulttuuriksi heidän käyttämiensä kirveiden mukaan, tai nuorakeraamiseksi kulttuuriksi saviastoiden koristelutavan mukaan. He asuttivat Euroopan pohjoisosia Baltiaa myöden harjoittaen maanviljelyä ja karjanhoitoa. Suomen

KÄÄNNÄ

Eläinradan Oinas-merkki englantilaisesta Psalmien kirjasta Yorkista vuodelta 1170 jKr. Ryder luokittelee kuvan pässin villatyyppin kaksikerroksiseksi karkeampine päällyskarvoineen.

nen eläin kulkeutui ihmisten mukana Euroopan alueelle noin 7 000 vuotta sitten. Suurimmat kesyyntymistä seuranneet geneettiset muutokset liittyivät karvapeitteeseen; villilampaan pitkät ja karkeat päällyskarvat muutuivat nekin villamaisiksi, villit väriyhdistelmät eli mustan, ruskean ja harmaan sävyt muutuivat valkoiseksi ja luonnollinen keväinen karvanlähtö vaihtui jatkuvasti kasvavaksi villapeitteeksi. Valkoinen villava lammas syntyi 3000–2500 eKr. Mesopotamiassa ja Babyloniassa, kun Eurooppa oli hiljalleen siirtymässä kivikaudelta pronssikauteen. Esihistoriallisesta pronssikauden lampaasta ovat jään-

”Lampaiden ja/tai vuohien luita löytyy lähes kaikilta kaivauksilta, mikäli siellä ylipäättänsä on eläinten luita.”

kielen sanat jäära, kili, oinas, villa, vuohi, vohla, vuona ja paimen ovat tohtori *Matti Huurteen* mukaan balttilaista lainaa. Olisikin houkuttelevaa ajatella, että nämä uudet asukkaat olisivat tuoneet mukanaan myös uudet elinkeinonsa. Todisteet vasarakirveskulttuurin maataloudesta ja karjanhoidosta ovat kuitenkin varsin tulkinnanvaraisia. Vasta aivan viime vuosina yhdestä nuorakeraamisen saviastian palasta on onnistuttu analysoimaan maitorasvan jäänteitä.

Varhaisin löydetty lampaanluu, ranneluun pala, on Kiukaisten kulttuurista edustavan Pietarsaaren Kvarnabban kaivauksilta. Luu on löydetty jo 1935, mutta ajoitettu 2011 radiohiili-ajoituksella vuosiin 2200–1950 eKr. eli kivikauden loppupuolelle. Seuraava tunnettu lampaanluulöydös on pronssikaudelta ja löytöpaikka Nakkilan Rieskaronmäki, joka on myös ensimmäisiä

maisia tunnettuja talonpoikaisiksi luokiteltavia asuinpaikkoja. Nakkilan lampaanluu on ajoitettu aikahaarukaankaan 820–550 eKr.

Arkeologi muinaisen lampaan jäljillä

Kirjallisia lähteitä lampaan alkuajoista Suomen alueella ei ole olemassa, joten ainoa tieteenala, jonka avulla varhaisinta historiaa pystytään sananmukaisesti ”kaivamaan esiin”, on arkeologia. Arkeologian avuksi ovat tulleet luonnontieteelliset tutkimusmenetelmät, kuten DNA-tutkimus, isotooppi-tutkimus ja rasvahappoanalyysit, joilla voidaan uudelleen analysoida vanhojakin aineistoja.

Arkeologisessa kontekstissa esiintyvien luulöytöjen tutkija on osteoarkeologi. Tästä syystä kysyimme tämän alan asiantuntijalta, *Anna-Mari Liiralta* Turun yliopistosta, millaisena suomalainen lammas hänelle näyttäytyy. Liira valmistui osteoarkeologiksi Tukholman yliopistosta vuonna 2014 ja tekee nyt arkeologin tutkintoa Turun yliopistoon. Hän tutkii sekä ihmisten että eläinten luita, joskin ihmisluut ovat painopisteenä. Eläinten luita-

kaan ei voi välttyä, niitä tulee vastaan lähes kaikilla kaivauksilla, joita Liira on tehnyt vuodesta 2006 lähtien sekä Suomessa että ulkomailla.

Työssä on paljon haasteita. Orgaaninen aines ei säily kovin hyvin Suomen happamassa maaperässä, ja vaikka palanut luu säilyy palamatonta paremmin, jopa tuhansia vuosia, palamisen seurauksena luu hajoaa pieniksi siruiksi. Eläinlajin tunnistaminen näistä siruista onkin yksi osteoarkeologin työn suurista haasteista. Pitkään asutuilla asuinpaikoilla nuorempi luuaines on myös saattanut sekoittua esihistoriallisiin kerrostumiin. Ainoa keino iän selvittämiseksi on radiohiilitutkimus.

Yksi haaste liittyy lajitunnistukseen samankaltaisten lajien välillä. Vaikka vuohi ja lammas ovat ulkoasultaan erinäköisiä, niiden luustot ovat hyvin samankaltaisia. Kokonaisissa luissa lajiero on helpommin havaittavissa, mutta kaivauksilta löytyvä sirpaleinen aineisto on erittäin vaikea tunnistaa. Lampaan ja vuohen erottaminen onnistuu osasta jalkojen luita, kallosta ja sarvista.

Anna-Mari Liira sanoo lampaiden ja/tai vuohien luita löytyvän lähes kaikilta kaivauksilta, mikäli siellä ylipäättänsä on eläinten luita. Lampaan ja vuohen luita löytyy myös kaiken ikäisistä tutkimuskohteista kivikautisia lukuun ottamatta. Eli lammas/vuohi on kuulunut hyvin läheisesti ihmisen arkeen pronssikaudelta saakka. Ja koska luut ovat useimmiten palaneet, ne ovat todella pieninä palasina ja siksi tarkka lajin määrittäminen on vaikeaa. Voidaankin sanoa, että arkeologin näkökulmasta suomalainen lammas voi yhtä hyvin olla suomalainen vuohi.

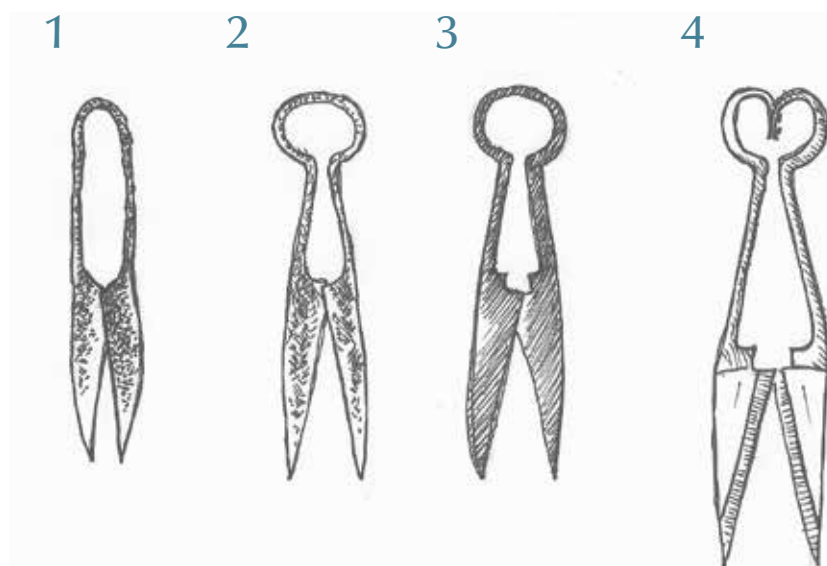
Lähteet:

Bläuer, Auli 2015; Voita, villaa ja vetoeläimiä. Karjan ja karjanhoidon varhainen historia Suomessa. Karhunhammas 17. Arkeologia/Turun yliopisto.

Huurte, Matti 1998; Kivikauden Suomi. Otava.

Huurte, Matti 2003; Maatalouden alkua Suomessa. Teoksessa Suomen maatalouden historia, osa 1. Esihistoriasta 1870-luvulle. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 914:1.

Ryder, M.L. 1983; Sheep and Man. Duckworth. London.

Keritsimet ovat rautakauden keksintö ja perusmalli on muuttunut hyvin vähän vuosituhansien saatossa. Ensimmäisissä versioissa kädensijan on U:n muotoinen lenkki, seuraava kehitysaskel oli kädensijan muotoilu sellaiseksi, että keritsimet aukeavat itsestään sen jälkeen, kun terät on puristettu yhteen. Uusimmissa malleissa kädensijan lenkki on kaksiosainen.

Vasemmalta oikealle:

1. keritsimet rautakauden Suomesta, 2. keritsimet keskiajan Englannista, 3. keritsimet teollista valmistetta 1900-luvun Suomesta, 4. modernit käsikeritsimet Englannista.

JUVAN PARTALAN KUNINKAANKARTANON KAIVAUKSET KESÄLLÄ 2017

Teksti **Kirsi Vertainen**
Kuvat **Anne-Mari Liira**

Lampaiden hampaita ja luita löytyi 1500–1600-luvuilta.

Anna-Mari Liira oli mukana Juvan Partalan kuninkaankartanon kaivauksissa kesällä 2017. Kaivaukset liittyivät ”Partalan viisi vuosisataa”-hankkeeseen, josta oli juttua L&V-lehdessä 4/2017 Kustaa Vaasan yhteydessä. Partalasta löytyi sekä naudan että sian luita, mutta myös lampaiden hampaita, olkaluuta ja etu- ja takaraajojen luita 1500–1600-luvuilta. Kaikista luista tehdään osteologinen analyysi, eli määritellään, mikä eläinlaji on kyseessä, mikä luu ja kummalta puolen luurankoa se on, eläimen koko, sukupuoli ja mahdolliset sairaudet. Osa luista oli niin huonokuntoisia, ettei niitä voinut tunnistaa lainkaan. Osassa olka- ja sääriluita oli paloittelujälkiä, mitkä viittaavat ruokajätteeseen, sen sijaan lampaiden suurta määrää ei oikein ruokajätteeksi voi luokitella. Aineistosta kävi ilmi, että lampaat olivat teurastettaessa täysi-ikäisiä, kun taas osa sian luista oli selkeästi possuista peräisin eli luut eivät olleet kokonaan luutuneita. Lopullisia analyysejä odotellessa ei tietenkään ihan varma voi olla, mutta viitteitä uhritarkoituksessa teurastettuihin lampaisiin ei tässä aineistossa taida olla. Näitäkin Suomesta löytyy. Niistä ja muista uskomuksista seuraavassa numerossa.

Juvan Partalan arkeologiset kaivaukset kesällä 2017. Kuvassa Anniina Laine ja Jasse Tiilikkala kaivavat 1500-luvun kerrostumaa (yläkuva).

Kuvassa 1500- tai 1600-luvulle ajoittuva lampaan tai vuohen poskiammas.

Lahden torikaivauksissa vuonna 2013 löytyneitä lampaan ja/tai vuohen luita 1800-luvulta (alin kuva).

Katsaus Karjalan lammaskerhoihin

Karjalaisten lammaskerhoissa verkostoidutaan, talkoillaan ja suunnitellaan avoimin mielin sekä positiivisella asenteella tulevaa toimintaa.

Terhi Torikka

Etelä-Karjalan Lammaskerho perustettiin 1983. Kerhon jäsenmäärä, kuten aktiivisuuskin, on yhdistystoiminnalle tyypillisesti vaihdellut huippuvuosien 80 jäsenestä nykyiseen 25 jäseneseen. Viime kevään vuosikokouksen jälkeen kerhotoiminnassa on havaittavissa piristymisen merkkejä, toteaa puheenjohtaja *Jani Ruokonen* ilahtuneena. Kuluva vuosi aloitettiin vauhdikkaasti opintoretellä Hämeeseen.

Jäsenistön toiveet toiminnan perustana

Kerhon aktiivinen jäsen vuosien varrelta, ja puheenjohtajan nuijaankin 1990-luvulla tarttunut, *Seppo Villa* kertoo kursseja ja koulutuksia järjestetyn eläinlääkärin luennoista huovutukseen ja paimenkoiran ohjaukseen. Kurssitoiminnasta Villa haluaa nostaa esille suosittu teurastus- ja hätäteurastuskurssit, joista mieleenpainuvimmalla valmistettiin lammas lahtivajasta ruokapöytään asti. Rentouttavaa yhdessäoloa edustavien saunailtojen ja pikkujoulujen lisäksi vuosikokouksia on piristetty valitsemalla kokouspaikaksi laavu nokipannukahveineen.

Yhteistoiminta ja verkostoituminen ovat olleet koko kerhotoiminnan ajan avainasemassa. ProAgria on oivallinen yhteistyökumppani lammastalouden tukikoulutusten järjestämisissä, Marttojen kanssa on pidetty maistuva makkarakurssi ja paikallisten ravintolayritysten opeilla ja ohjauksella valmistettu maakunnan perinneruuan särän lisäksi muita lammasaruokia.

Ruokonen ja Villa toivottavat lämpimästi uudet jäsenet ideoineen mukaan kehittämään kerhotoimintaa. Mukaan mahtuu muutaman lemmikki-

Kuvat: Seppo Villa

Tammikuussa Etelä-Karjalan Lammaskerho vieraili 12 jäsenen voimin Pia ja Anssi Parikan suomenlammastilalla Heinolassa sekä Hannele ja Juha Moisanderin suffolk-rotua kasvattavalla Anttilan tilalla Orimattilassa (yläkuva)

lampaan omistajat ja lampaista kiinnostuneet kannattajajäsenet siinä kuin ammattilampurit satapäisine katarineen – monimuotoinen jäsenistö on kerhon rikkaus!

Pohjois-Karjalassa aktiivinen jäsenistö kantaa toimintaa

Maakunnan lammaskerhotoiminta alkoi 1980-luvun alkupuolella, mutta kerho rekisteröitiin vasta 1992. Vaikka kerhon vajaat 40 jäsentä asuvat laajalla alueella, osanotto tapahtumiin ja koulutuksilla höystettyihin kokouksiin on ollut kiitettävää, kehuu varapuheenjohtaja *Heli Jolkkonen* kerhon aktiivisuutta ja talkoohenkeä.

Kerho tukee jäsentilojen toimintaa laitehankinnoilla, tällä hetkellä jäsenistölle vuokrataan tiineysmittaria ja viime syksyn kerintäkurssien innostamana hankittua vaijerikerintäkonetta. Tilavierailujen yhteydessä kerholaiset ovat kokoontuneet sekä eläinlääkärin luennon äärelle että harjoittelemaan tiineysmittarin käyttöä ja kuntoluokitusta. Vapaamuotoisemmissakin tapah-

Pohjois-Karjalan Lampurit ja jäsentilat osallistuvat tapahtumiin tuoden esille tietoa ja positiivista mielikuvaa lammastaloudesta sekä markkinoiden jäsentilojen tuotteita.

tumissa, kuten nyyttärikesteyllä, juttu taitaa usein karata lampaisiin, nau-rahtaa Jolkkonen.

Monivuotisten yhteistyökumppa-neiden kanssa toiminta on sujuvaa. Maaseudun sivistysliiton kanssa kerho järjestää perinteikkäät Lammaskerho-kinat kahdesti vuodessa. ProAgrian ja Katras-hankkeen kanssa on järjestetty

muun muassa jalostuspäivä jäsentilalla ja tukikoulutusta vuosikokouksen yhteydessä.

Kerhon historiasta haluan nostaa esille pitkäaikaisen jäsenemme *Pekka Kuivalaisen* ja monien luottamustoi-miensa lisäksi aktiivisesti aluekerhon toimintaan osallistuneen jalostuslam-puri *Outi Sirolan*. Viimeiset vuodet po-

rukkaamme ovat luotsanneet puheen-johtajana ammattimaisin ottein *Helinä Leppänen* ja tosi aktiivinen sihteeri *Eila Pennanen*, kertoo Jolkkonen ja sum-maa lopuksi kerhotoiminnan tukijalan: ”Hyvä kantava voima, ja kerhotoimin-tamme perusta ovat kuitenkin vilk-kaat, toimeliaat ja positiivista karja-laista asennetta omaavat jäsenemme.”

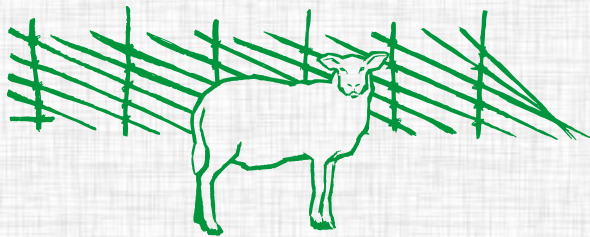
”Hyvä kantava voima, ja kerhotoimintamme perusta ovat kuitenkin vilkkaat, toimeliaat ja positiivista karjalaista asennetta omaavat jäsenemme.”

LAMMAS- JA VUOHIKERHOT

1. Etelä-Karjalan Lammaskerho r.y., pj. Jani Ruokonen, puh. 050 440 8417, ruokonen.jani@gmail.com, Joutsenontie 823, 54230 Nuijamaa. Siht. Maaret Berg-Tynkkynen, puh. 040 546 1954, suurtupa@gmail.com
2. Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y., siht. ja rahastonhoitaja, Sanni Kaitamäki, puh 040 717 7116, sanni.kaitamaki@gmail.com
4. Keski-Pohjanmaan Lammaskerho, siht. Leila Niemelä, Niemeläntie 41, 68230 Lohtaja, puh. 040 570 1599
5. Keski-Suomen Lampurit, siht. Sirpa Tyrväinen, Koivuniementie 90, 51260 Tahkomäki, puh. 0500 544 084
6. Kymenlaakson Lampurit, www.facebook.com/Kymenlaaksonlampuritry, pj Matti Purho, matti.purho@koivukorpi.fi, puh. 040 065 3345, siht. Marja Jalo-Ryynänen, marja.jalo-ryynanen@proagria.fi, puh. 040 572 8387
7. Lapin Lampurit r.y., siht. Petri Leinonen, Mäkkierintie 9, 95520 Tornio, puh. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.fi
8. Pirkanmaan Lammaskerho, pj. Ira Hellsten, ira.hellsten@kurjentila.fi, puh. 041 528 9672
9. Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho, siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56 92220 Piehinki, puh. 040 558 5421
10. Pohjois-Karjalan Lampurit, siht. Eila Pennanen, puh. 050 361 4144 pk.lampurit@gmail.com, www.pohjoiskarjalanlampurit.blogspot.fi, www.facebook.com/PohjoisKarjalanLampurit
11. Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team, siht. Niina Lohva, Kulvemäentie 164, 74230 Salahmi, niina.lohva@kiuruvesi.fi
12. Satakunnan Lammaskerho, siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73, 27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272, www.satakunnanlammaskerho.nettisivu.org
13. Skärgårdens Fårklubb, siht. Bianca Norrman, Sommarö, 21660 Nagu, puh. 02 465 5181
14. Suur-Savon Lampurit r.y., pj. Kirsi Vertainen, Levänomaisentie 648, 51820 Hatsola, puh. 040 590 6959
15. Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands Fårfarmare r.f., siht. Mikko Idlax, idlaxgard@gmail.com
16. Varsinais-Suomen Lammaskerho, siht. Terhi Oinonen, Hanhijointie 6, 21540 Preitilä, puh. 0400 881 956, terhi.oinonen@kolumbus.fi
17. Ålands Fåravelsförening r.f. ordf. Mia Söderdahl, c/o Babbi Söderdahl, Sjöbagavägen 71, 22 150 Jomala
18. Österbottens svenska fårörening r.f., siht. Josefin Norrback, josefinnorrback@hotmail.com
19. Suomen Vuohiyhdistys r.y., siht. Marita Ollila, Saarenpääntie 32, 61350 Huissi puh. 050 339 040, marita.ollila@netikka.fi

MAAN PARHAISTA ANTIMISTA

LUOMU

JO VUODESTA 2005

LUOMUSTI LAMPAILLE

LAMMAS-TÄHTI 280 LUOMU LAMMAS-TÄHTI LUOMU

Maittava valkuaistiiviste luomulampaille

Rehu sisältää runsaasti valkuaista ja lampaan tarvitsemia kivennäis- ja hivenaineita sekä vitamiineja, eikä siihen ole lisätty kuparia. Tuote sopii erinomaisesti täydentämään tilan omaa luomuviljaa: lisäksi tarvitset vain vettä ja heinää tai säilörehua.

- 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoina
- 4,5 mm:n raekoko
- energiaa 12,8 MJ/kgka
- raakavalkuaista 280 g/kgka

Vahva ja energiapitoinen luomutäysrehu

Luomurehun energia tulee luomukaurasta ja -ohrasta. Valkuaislähteenä ovat luomurypsipuriste ja luomuhärkäpapu. Kivennäiset, vitamiinit ja hivenaineet on säädetty lampaan tarpeen mukaan.

- 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoina
- 3 mm:n minirae
- energiaa 12,0 MJ/kgka
- raakavalkuaista 185 g/kgka

Lammas-
rehut myös
tavanomaiseen
tuotantoon

KINNUSEN
TÄHTI
REHUT

Murrontie 2
91600 Utajärvi
p. 08 514 4700
www.kinnusentahtirehut.fi

MISTÄ HALUAISIT LUKEA? HALUAISTKO ITSE KIRJOITTA?

Onko sinulla JUTTUVINKKEJÄ Lammas & vuohi -lehteen?

Lammas & vuohi -lehti etsii uusia avustajia. Kirjoittaisitko sinä laadukkaan jutun? Napsitko onnistuneita kuvia? Tai olet kenties graafisen puolen osaaja? Ota rohkeasti yhteyttä! Maksamme julkaistuista jutuista ja kuvista pienen korvauksen.

PAIMENTEN PAKINAT -palstalla julkaistaan lukijoiden omia tekstejä/mielipiteitä. Julkaisutiheys määrittyy tarjonnan ja käytettävissä olevan tilan mukaan. Tekstejä voi tarjota joko sähköpostilla terhi.torikka@gmail.com tai kirjeenä. Toimituksen osoite on Terhi Torikka, Kuustie 470, 59130 Koitsanlahti.

Kirjoitusten tulee olla asiallisia ja hyvää suomen- tai ruotsin kieltä. Toimitus pidättää oikeuden valita julkaittavat tekstit sekä tarvittaessa käsitellä niiden pituutta ja kieliasua. Paimenten pakinat -palstan teksteistä ei makseta palkkioita.

Lammas & vuohi

Palvelulomake netissä:
[lammasyhdistys.fi/yhdistys/
jasenasiat/](http://lammasyhdistys.fi/yhdistys/jasenasiat/)

Samettinen, maukas ja murea Tavë Kosi

Albanialainen lammaspata – Tavë Kosi, on mielenkiintoinen ja ehdottomasti tutustumisen arvoinen kansallisruoka. Siinä murea lampaanliha pääsee pehmeän jogurtin syleilyyn. Erilaista tekstuuria tuo myös riisi, jota lisätään pataan vain aika vähän.

Teksti ja kuvat
Sanna Lehtonen
Sillanpään lammastila

Tutustuin albanialaiseen lammaspataan yllättäen erään saippuasarjan kautta. Siinä järjestettiin perheillallista, jonka pääruokana tämä Albanian kansallisruoka oli. Sarjaa en enää muista, mutta Tavë kosin laitoin korvan taakse.

Reseptistä en löytänyt suomenkielistä versiota. Englanninkielisessä versiossa hitusen tuotti tuskaa muuntaa uunin fahrenheitit meidän celsiusasteille. Pakko tunnustaa, että ensin laskin väärin ja uuni taisi pöhöttää täysillä hetken aikaa. Ruoka onnistui kuitenkin ja tästä tuli kyllä erinomaisen herkullinen makuelämys!

Jos haluat kokeilla vähän erilaista lammastreptiä, niin tässä sinulle sellainen.

Tavë kosi

reilu kilo luullista lampaanlapaa, liha pilkottuna paloiksi

70 g voita
1 rkl oliiviöljyä
4 valkosipulinkynttä murskattuna
1 tl kuivattua oreganoa
60 g pitkäjyväistä riisiä
50 g vehnäjauhoa (gluteenittoman saat käyttämällä mais-sijauhoa)
6 dl kreikkalaista jogurttia
4 kananmunaa
muskottipähkinää
suolaa, pippuria

Kuumenna 20 g voita ja oliiviöljy pannulla ja paista lampaanlihanpalojen pinta. Paista liha erissä. Laita kaikki lihanpalat pannulle ja lisää murskattut valkosipulinkynnet, oregano ja 2 dl vettä. Anna hautua kannen alla 45–60 min, kunnes liha on mureaa. Lisää joukkoon riisi, mausta suolalla

KÄÄNNÄ

ja pippurilla. Siirrä pannun sisältö uuninkestävään vuokaan.

Sulata loppu voi (50 g) kattilassa ja lisää siihen vehnä jauhot. Sekoita tahnaksi ja paista noin kahden minuutin ajan. Ota kattila pois levyltä ja lisää kreikkalainen jogurtti. Sekoita hyvin. Laita kattila takaisin levyille ja keitele parin minuutin ajan. Ota kattila taas pois levyltä ja lisää vatkatut munat. Mausta suolalla ja pippurilla.

Lisää jogurtti-seos uunivuokaan lihan ja riisin päälle. Lisää muskottipähkinä. Paista uunissa 160 asteessa 40–45 min. Anna vetäytyä viitisen minuuttia ennen tarjoilua.

Uunitomaatit sopivat mainiosti Tavē Kosin rinnalle. Yksinkertainen ja maukas lisuke.

Uunitomaatit

tomaatteja
suolaa
pippuria
oreganoa
basilikaa
silputtua valkosipulia

Puolita tomaatit. Laita uuninpellille halkaistu pinta ylöspäin. Ripottele pintaan mausteet ja paista uunissa 200 asteessa noin 20 minuuttia.

Uusi jäsenetu
suoramyymntitiloille:
Yhteystiedot
suoramyymntikarttaan

Lampurin sähköiset kanavat

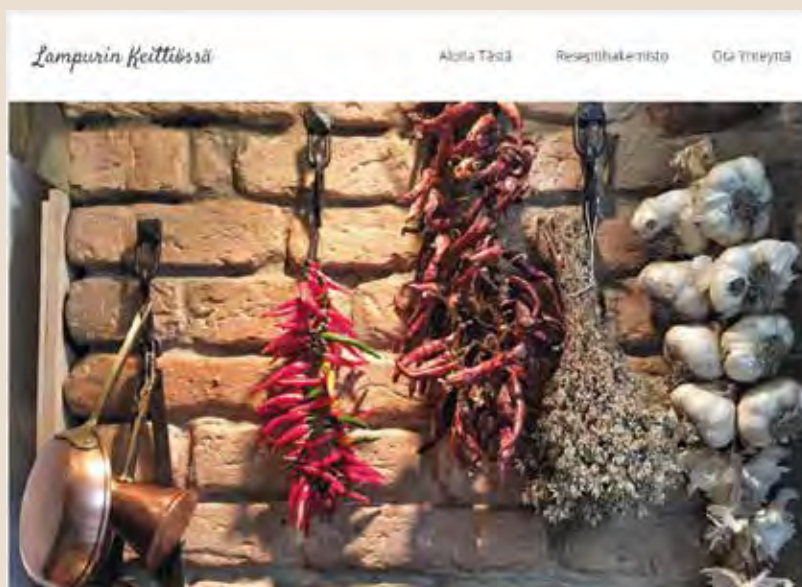
SLY:n verkkosivut lammasyhdistys.fi
Eläinvälityskanava lammasnetti.fi
Tietopankki lammaswiki.fi
Lammasneuvonta proagria.fi/lammas

Lammasyhdistys Facebookissa

Tiedustelut: Marjo Simpanen
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi puh. 044 973 7000

LAMPURIEN RESEPTIKIRJA VERKOSSA

LAMPURIN KEITTIÖSSÄ -blogi syntyi noin vuosi sitten pähkäillessäni jälleen ker-
ran, kuinka parhaiten vastaisin asiakkaiden kysymyksiin, mitä lampaanlihasta voisi
tehdä. Kaikennäköistä ratkaisuyritystä oli tullut kokeiltua jo aiemmin. Pohdiskel-
lessani tajusin, että oma reseptikirjani on nykyään internet. Hakusana vain goog-
leen ja reseptejä selaamaan. Sattumoisin olin aloittanut blogi-markkinointi -kurssin
samoihin aikoihin ja siitähän Lampurin Keittiössä -blogin idea syntyi.

Reseptientarve on kaikkien lampurien yhteinen. Kaikki asiakkaathan niitä kysy-
vät. Niinpä ajatuksissa siinsi yhteinen reseptiarkisto, jota kaikki halukkaat voisivat
kätevästi hyödyntää asiakkaitaan ilahduttaakseen. Innokkaimmat lampurit voivat
tulla myös mukaan kirjaamaan reseptejä. Porukalla kun tehdään, saadaan enem-
män aikaan.

Koska harvempi meistä on ammattikokki, ja maailma on jo herkullisia resep-
tejä täynnä, ajatuksena on testata reseptejä ja kirjata erityisen herkulliset reseptit
blogiin. Yksinkertaista ja kätevää! Meille lampureille lampaanliha raaka-aineena
on kuitenkin hyvin tuttu ja se on iso etu.

Mukana Lampurin Keittiössä on kymmenen lampuria. Tällä hetkellä blogista
löytyy reseptejä Peurapellon Lammastilan, Seikun Lammastilan, Sillanpään Lam-
mastilan ja Tolvilan Kartanon testaamina. Mukana ovat myös Kurikan Lammas-
tila, Kurjen Tila, Lammastila Haukivilla, Sipilän Lammastila, Syrjälän Lammastila
ja Wiljakan Tila.

Blogille on kerääntynyt jo mukavasti reseptien tilaajia ja hakuanalyysien mukaan
blogissa vieraillaan noin 500 kertaa kuukauden aikana. Kävijämäärien trendi
on selkeässä kasvussa. Pääsiäinen toi ainakin vuosi sitten melkoisen piikin kävijä-
määriin.

Tähän keittiöön mahtuu monta kokkia. Mukaan kokkien joukkoon pääsee lähet-
tämällä sähköpostia osoitteeseen
kokki@lampurinkeittiossa.com

Terveisin,
Sanna Lehtonen
Sillanpään Lammastilalta

LAMPURIN KEITTIÖSSÄ -blogi
on tehty ilahduttamaan niin
lampaanlihan suurkuluttajia uusilla
ideoilla, kuin auttamaan ensikertalaisia
löytämään tie tämän herkullisen lihan
makujen maailmaan. Ideana on testata
erilaisia reseptejä useiden lampureiden
keittiöissä. Parhaat reseptit
päätyvät blogiin.

Suomen vuohiyhdistys ry

Perustettu

23.04.1979

Postiosoite

Poikojantie 331, 31400 SOMERO

Pankkiyhteys

Kiikalan Rekijoen OP 514408-210870

Jäsenmaksu

20 € (ilmoita tietosi jäsenrekisteriin)

www.suomenvuohiyhdistys.fi

HALLITUS

Puheenjohtaja

Riitta Saloniemi, Laitila

040 557 3544, rj.saloniemi@lailanet.fi

Varapuheenjohtaja

Marita Ollila, Ilmajoki

050 339 0401, marita.ollila@netikka.fi

Sihteeri ja rahastonhoitaja

Susanna Kujala, Panelia

050 3391834

susanna.kujala1@gmail.com

Jäsensihteeri, tuotteet ja netti

Marita Ollila, Ilmajoki

050 339 0401, marita.ollila@netikka.fi

Muut hallituksen jäsenet

Markus Koivisto, Kihniö

050 463 5354, koiviston.tila@hotmail.com

Milla Alanco, ProAgria Etelä-Pohjanmaa

040 706 0558, milla.alanco@proagria.fi

Miina Huittinen, Punkalaidun

050 554 1110, miina_huittinen.yahoo.co.uk

Jaakko Niemi, Kurikka

044 564 8522, jaska@vatajanranta.net

Erkki Väisänen, Keikyä, MTK:n edustaja

0400 722 027, ervaian@gmail.com

Varajäsenet

Nils Grotenfelt

Jani Sivunen

Mirva Hakamaa

Anna-Kaisa Niemi

Jonna Ukkola

Jäsenmaksu vuodelle 2018: 20 €

FI77 5144 0820 0108 70

Laitakaa viestikenttään:

"jäsenmaksu 2018 ja omat tietosi"

(nimi, osoite, s.posti, puhno) muista

laittaa sähköpostia jäsensihteerille jossa

ilmoitat jäsenyytesi ja omat tietosi;

marita.ollila@netikka.fi

Suomen Vuohiyhdistys toimii yhdys-
siteinä vuohenkasvattajien välillä. Lisäksi
sen tehtävänä on edistää vuohitaloutta
ja jalostusta sekä vuohien ja vuohitalous-
tuotteiden käyttöä ja tunnettuutta.
Yhdistyksen jäseneksi ovat tervetulleita
kaikki vuohenkasvattajat sekä vuohista ja
vuohitaloustuotteista kiinnostuneet har-
rastajat ja ammattilaiset.

TILAA PUODISTA SLY:N JÄSENTUOTTEET

Lammasyhdistyksen tuotemyynti avattiin menestyksekkäästi Valtakunnallisilla Lammaspäivillä – nyt paitoja, kalentereita sekä kortteja voi tilata myös kotisivujen kautta. Laadukkaat sertifioidut paidat kestävät kulutusta ja ”Mää oon kotimaista” -slogan kertoo pilke silmäkulmassa lammastuotannon arvoista. Kalenteri sopii paitsi lampurin seinälle, myös asiakaslahjaksi. Muistatko milloin viimeksi lähetit postikortin? Tee se nyt – käsin kirjoitettu lammaskortti ilahduttaa läheistäsi!

JUHLAVUODEN 2018 KALENTERI

Kalenterikuvina kattava valikoima eri lammaserotuja vuodenaikojen mukaisissa ympäristöissä. Lisäksi nimipäivät, SLY:n ja aluekerhojen yhteystiedot, kuittitasku sekä takasivulla vuoden 2019 pikkukalenteri. Hinta 10 €.

TILAUSOHJEET

Tuotteet ovat tilattavissa Yhdistyksen kotisivujen yläpalkin Puoti -sivulta <https://lammasyhdistys.fi/puoti/>, josta pääset kunkin tuotteen omalle alisivulle tutustumaan tarkempiin tuotetietoihin. Voit tilata sähköpostitse info@lammasyhdistys.fi tai sivuilta löytyvältä sähköisellä tilauskaavakkeella. Tilauksen jälkeen saat sähköpostiisi laskun ja maksun näkyessä Lammasyhdistyksen tilillä, tilaukset pyritään postittamaan viikon kuluessa.

MIESTEN T-PAITA

Väri bottle green, pyöröneulottua esikutistettua 100 % puuvillaa 190 g, koot S, M, L, XL ja XXL. Hinta 20 €.

NAISTEN T-PAITA Väri bottle green, reilun kaupan orgaanista 100 % puuvillaa 150 g, koot S, M, L ja XL. Hinta 20 €.

Miesten B&C -paidan valmistaja on Fair Wear Foundation -jäsenyritys ja tuotteella on Öko-tex Standard100 -sertifikaatti. Öko-tex 100 kansainvälinen tekstiilien testaus- ja sertifiointijärjestelmä takaa ettei tuotteessa ole haitallisia torjunta-aine-, raskasmetalli- tai formaldehydijäämiä. Haitta-aineiden testauskriteeristö perustuu uusimpiin tiedollisiin tutkimuksiin ja sitä päivitetään jatkuvasti.

Naisten Neutral -paita on vastuullisen kuluttajan valinta! Öko-tex 100 -sertifikaatin lisäksi paidalla on GOATS-, EU Ecolabel-, FAIRTRADE-, SA8000-, ja TUULIVOIMA -sertifikaatit. Tutustu sertifikaatteihin tarkemmin kotisivujemme tuote-esittelysivuilla. Molemmat paidat on painettu ammattitaidolla kotimaaisessa yrityksessä.

KORTIT Yllätä ystäväsi viehättävällä A6-kokoisella offset-painetulla lammaskortilla. Hinta 1 €/kpl.

Eila Pennannen

Susanna Nuutinen

Päivi Nietosvaara

Kirsti Hassinen

VALTAKUNNALLISET LAMMASPÄIVÄT

PAIKKA Cumulus City Oulu, Kajaaninkatu 17, 90100 Oulu, www.cumulus.fi, p. 0200 48131

KE 11.4. OPINTORETKI

- 12.10 Lähtö hotellilta
Cumulus City Oulu, Kajaaninkatu 17, 90100 Oulu
- 12.25 Oulun rautatieasema
- 13.00 Keittolounas
Oulun seudun ammatillinen oppilaitos OSAO, Muhos
- 14.45 **Pelson vankila**, Pelsonsuo
300 uuhien jalostuslampola ja geenipankki. Rotuina valkoisia, mustia ja ruskeita suomenlampaita sekä kainuun harmaita. Lämmin lampola.
- 16.30 **Kinnusen Mylly**, tehtaan ja rehujen esittely, Utajärvi, KAHVI
Valmistaa Tähti-rehuja nautakarjalle ja lampaille sekä erilaisia jauhoja ihmisravinnoksi.
- 17.30 **Oulujoen karitsa** ja **Kennel Chevrott's**,
Riikka Juntunen, Utajärvi. Texel-rotuisia uuhia 40.
Rakennuksena kasvihuonelampola. Laumanvartijakoiria ja eläinkuljetusta.
- 19.30 Paluu hotellille
- 20.00 Lampuri-illallinen ravintola Huviretkessä

Osallistumismaksu 75 € (+ alv 24 %) sisältäen bussikuljetuksen, vierailukäynnit, lounaan ja suojavarusteet.

LAMPURI-ILLALLINEN

Maa-artistikkakeitto, karitsan paisti, valkosipulikerma-perunat, rosmariini-kastike, uunijuurekset, tyrnimousse
Illalliskortti 36 €

TO 12.4. LAMPAIDEN HYVINVOINTI -SEMINAARI

- 8.30 Seminaarin avaus, *Milla Alanco-Ollqvist*,
ProAgria Etelä-Pohjanmaa, ProAgria Keskusten Liitto
- 9.00 Lampaiden hyvinvointikorvaukset ja niiden valvonta,
Pirjo Passi, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
- 9.45 Terveystta ja kasvua vai harmeja jaloittelutarhoista ja laiumilta? *Johanna Rautiainen*, Lammasmaailma Oy
- 10.20 Loispaineen hallinta – tärkeä osa ennakoivaa terveydenhuoltoa, *Johanna Rautiainen*, Lammasmaailma Oy
- 11.30 Lounas
- 12.15 Kokemuksia loistorjunnasta, *Salla Viiala*, lampuri
- 12.40 Homeiden vaikutusten vähentäminen lampaiden ruokinnassa, *Milla Frantzi*, Hankkija
- 13.30 Kuivituksen merkitys ja vaihtoehdot oljelle, *Johanna Alamikkotervo*, ProAgria Oulu
- 14.15 Luomuvaatimukset edistävät hyvinvointia, *Anna-Leena Vierimaa*, ProAgria Oulu
- 15.00 Seminaarin päätös
- Seminaarin hinta 105 € (+ alv 24 %) sisältäen ohjelman mukaisen koulutuksen, koulutusmateriaalit ja kokoustarjoilut. Etäosallistumismahdollisuus webex-yhteyden kautta. Hinta 67 € (+ alv 24 %). Ilmoittautuneille lähetetään linkki sähköpostilla ennen seminaaria.

SUOMEN LAMMASYHDISTYKSEN KEVÄTKOKOUS

- 15.10 Kokouskahvit
- 15.30 Kokouksen avaus, puheenjohtaja *Petri Leinonen*
Sääntömääräiset asiat, § 4
Keskustelua ajankohtaisista aiheista
- 17.00 Kokouksen päätös

TERVETULOA!

ProAgria Keskusten Liitto ja Suomen Lammasyhdistys

VIIMEISIN OHJELMAVERSIO on nähtävissä Suomen Lammasyhdistyksen www.lammasyhdistys.fi ja

ProAgrian verkkosivuilla www.proagria.fi. Oikeus ohjelmamuutoksiin pidätetään.

SITOVAT ILMOITTAUTUMISET 26.3. mennessä www.proagria.fi/lammaspaivat tai

ProAgria Keskusten Liittoon eila.peitsi@proagria.fi, 020 747 2404. Tämän jälkeen osallistumismaksut + 15 %

MAJOITUS KAHDEN HENGEN HUONEESSA 61 €/hlö/vrk. Yhden hengen huone 109 €/vrk.

Hinta sisältää aamiaisen ja asiakkassaan. Majotus maksetaan suoraan hotelliin.

LISÄTIETOJA Retki ja seminaari *Eila Peitsi* ja *Milla Alanco-Ollqvist*, milla.alanco-ollqvst@proagria.fi, 040 706 0558

KOKOUS *Marjo Simpanen*, marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi, 044 973 7000

PRO
Agria

HORNER SHEARING

Proud sponsors of The Finnish Shearing Championships 2018

Longhorn 12V Kit - **£569***

Complete 12V sheep shearing outfit, including a Horner SureGrip handpiece, 3 Longhorn® combs, 6 Longhorn® cutters, ferrule and screwdriver.

Longhorn XT Kit - **£619***

Complete XT sheep shearing outfit, including a Horner SureGrip handpiece, 3 Longhorn® combs, 6 Longhorn® cutters, ferrule and screwdriver.

SureGrip - **£219***

Oil bath handpiece. Ideal for farmers. Bearing free design for long, trouble free life.

Farmers Packs - **£59 - £63***

Four combs and eight cutters. Interchangeable with most makes of combs and cutters.

We also stock a range of clothing. Please visit our website to see the full collection.

For more information visit our website at www.hornershearing.com or call Jan Suttle on 0500 820243.

*Plus VAT (if applicable) and delivery.